

Mens en Wereld

5e jaargang, nummer 1 . 25 Jan. 1950

MAANDBLAD VOOR BUITENKERKELIJKEN . UITGAVE VAN HET HUMANISTISCH VERBOND

Lege huishoudkas, lege geest?

VOOR mij ligt de nieuwsjaarsgroet van de Nederlandse Jeugdgemeenschap. Het is een oud-hollandse spreuk, die luidt: **De geest moet boven de moeilyckheden zweven ende geenstzins daaronder buygen.**

Het is een nieuwjaarsgroet voor 1950. Het oude jaar is geëindigd en het nieuwe is begonnen met de tekenen van toenemende moeilijkheden: inkrimping van het huishoudbudget, vooral daar, waar het al niet kleiner scheen te kunnen zijn; afnemende kans op werk in een aantal beroepen. Nederland is arm. Het zijn wellicht geen onoverkomelijke moeilijkheden en we geloven dat ze door grote krachtsinspanning te overwinnen vallen, maar ze zijn er niet minder zwaar en drukkend om. En ze zullen ongetwijfeld nog zwaarder worden. De Amerikaanse hulp zal afnemen terwijl wij nog niet geheel op krachten zijn. Dat betekent een moeilijke periode in het vooruitzicht.

En het geestelijk leven in Nederland? Opsluiting in eigen kring is het wachtwoord bij de roomskatholieken en ook, zij het in iets mindere mate, bij de gereformeerden. Voor velen is het ideaal een zo streng mogelijke scheiding in drie groepen, op zoveel mogelijk levensgebieden, waarbij elk op zijn terrein de rechten van andersdenkenden kan negeren. Het lijkt wel of men reservaten wil kweken, die geen contact meer in geestelijk en cultureel opzicht met elkaar zullen onderhouden en dat de eendracht van het land alleen daarin bestaat, dat de staat aan elke groep de portie subsidie toedeelt, waarop het aanspraak maakt. Gelukkig zijn er ook tekenen, die sinds de bevrijding wijzen op het tegendeel, maar ze zijn nog zwak.

En in deze omstandigheden voert ook het Humanistisch Verbond de strijd tegen onverschilligheid en nihilisme en voor geestelijke bezinning en verdieping. Het zijn ongetwijfeld ongunstige omstandigheden. Waarom zou men eerbied hebben voor het geestelijke leven en het verlangen koesteren er deel aan te hebben, wanneer men ziet hoe zij, die zich met recht geestelijke bewegingen noemen ten onrechte elkaar het leven zuur

maken en slechts de eigen kring kunnen zien? En hoe kan men het geestelijke in eigen leven tot zijn recht laten komen, wanneer elke werkdag en elke avond de zorgen voor het directe materiële bestaan steeds nijpender worden? Tussen geestelijke onverschilligheid en armoede behoeft geen directe samenhang te bestaan, maar ze is er maar al te vaak. Het klinkt dan zo als een hoon: De geest moet boven de moeilijkheden zweven en zich niet daaronder buigen.

En toch is het waar! Toch is deze nieuwjaarswens in het bijzonder op zijn plaats in onze tijd. Wanneer men tenminste het zweven boven de moeilijkheden uit niet opvat als een scheiding tussen geest en moeilijk leven, een vlucht, een zich onttrekken aan de werkelijkheid. Deze wens kan niet anders bedoelen, dan: sta in de geest boven de moeilijkheden, want alleen dan kun je ze overwinnen. En om die overwinning gaat het. Immers, een geestelijke beweging, die zich van

de nijpende dagelijkse problemen van de tijd en de mensen alleen in zoverre iets zou aantrekken dat ze het geestelijke daarbuiten stelde op een apart, schoon voetstuk — die geestelijke beweging is niet van deze tijd en is verwerpelijk, want ze biedt de mensen in hun nood stenen voor brood.

HET Humanisme legt in sterke mate de nadruk op de sociale verantwoordelijkheid van ieder mens. Het doet dit nu en deed dit altijd. Het bezit van ouds een krachtig sociaal geweten. De humanist leeft in een traditie waarin het geestelijke en het maatschappelijke onverbreekbaar zijn verbonden. Hij weet, dat de onvolkomenheden van het sociale leven, de tekorten en misstanden en gebreken, menselijke tekorten en fouten zijn. Hij weet ook dat velen ervan overwonnen konden worden en hij heeft voldoende vertrouwen in de menselijke vermogens en kennis van waartoe de mens in staat is, om het te wagen voort te gaan op de weg ter opheffing van die tekorten, hoevele anderen er ook

(lees verder pag. 2)

De wereld, waarin de mensen wonen,

is de wereld, zo haar de mensen

maakten:

Niets geschiedt, of 't is door mensen

verricht.

Garrit Stuiveling

Vereniging en Kerk

Soms wordt ons weleens — en dan meestal met wat spot — gevraagd: is het Humanistisch Verbond eigenlijk een kerk voor goddelozen? Wie dit aldus vraagt, wil daarmee eigenlijk zeggen: jullie willen niet in de Kerk, maar maken toch zelf een Kerk.

In zekere zin is dit waar. In zekere zin betekent het Verbond voor de humanisten wat de Kerk voor de gelovigen betekent. Maar er is een heel groot verschil: de humanist verwacht en verlangt van het Verbond op bepaalde punten andere dingen dan de gelovige van de Kerk verwacht en verlangt. In het leven van de humanist is geen plaats voor datgene, wat in het leven van de gelovige de Kerk is, eenvoudig omdat de humanist nu eenmaal anders is ingesteld.

In elk geval zien we, dat sommigen naar het schijnt met enig leedvermaak ons het karakter van een kerk willen opdringen. Maar daar staan anderen tegenover, die zich er beslist tegen verzetten wanneer het Verbond zich wil begeven op terreinen, waar ook de Kerken zich op bewegen. Bijvoorbeeld wanneer het Verbond iets wil doen dat men geestelijke verzorging pleegt te noemen. Het spreekt vanzelf, dat wat het Verbond onder die naam wil doen, naar inhoud totaal iets anders is dan wat de Kerken onder die naam doen. Maar de naam geestelijke verzorging geldt voor werk van beide instellingen.

En dan zijn er, die het Verbond dat werkteinde betwisten. Het Verbond, zo zeggen zij dan, is maar „een gewone vereniging van mensen” en de Kerk is de Kerk van Jezus Christus.

Ander niveau

De gelovige die dit zegt heeft het recht om aldus te spreken. We lazen in „Vrije Geluiden” van 10 December 1949 een arti-

Lege huishoudkas, lege geest?

(Vervolg van pag. 1)

op hùn tijd zullen zijn. Hij weet, dat het aardse leven een beetje beter kan zijn, materieel en geestelijk, dan het nu is. En dat beetje is hem inspanning en toewijding waard.

De huishoudkas is vaak leeg. De geest is vaak leeg. Een arm en armzalig volk, dat erin berust, dat vlucht in onverschilligheid, in wanhoop, in mooie woorden. Dát zijn de grote gevaren die ons bedreigen. Het Humanisme is met deze wereld verbonden, het gaat onder en herrijst met de mensen, het lijdt en triumfeert met hen; in zijn onophoudelijk streven naar herrijzenis, naar triomf, naar een menswaardige samenleving. Het Humanisme leeft slechts door ons.

We:nu.....

B. C.

kel van prof. dr J. Lindeboom, die daarin in antwoord op een briefschrijver betoogt, dat de Kerk geen gewone vereniging is. Weliswaar staat hij niet op het door rechtzinnige protestanten en r.k. gehuldigde standpunt, dat Christus in historische zin de stichter van de Kerk is. Maar hij verkondigt wel, dat de Kerk een concretisering is van de gemeenten in de apostolische tijd en dat uit dit ontstaan, uit deze indirecte betrekking tot Christus, de „bijzondere positie van de Kerk” blijkt. De Kerk beweegt zich hierdoor op een ander niveau dan de gewone vereniging.

Prof. Lindeboom heeft, zolang hij in de kring van het geloof en de gelovigen blijft, gelijk. Maar wie de zaken met een blik op het geheel wil bezien, hoede zich voor misverstand. Hij zal zien, dat de Kerken juridisch een andere vorm hebben dan de gewone vereniging.

Rechtsnormen nu strekken zich niet alleen tot gelovigen uit. Zij raken elk lid van de rechts-gemeenschap. Eigenlijk zouden de Kerken dus juridisch geen andere vorm dan welke vereniging ook hoeven te hebben.

Juridische vorm

Nu hoeft men tegen de andere juridische vorm der Kerken geen bezwaar te hebben. Hij is historisch ontstaan en te verklaren uit de functie die de Kerk in het verleden ook op staatkundig terrein had. Maar deze houding zal men moeten laten varen, wanneer men in het maatschappelijk leven consequenties aan dat verschil in vorm verbindt; wanneer men maatschappelijk onderscheid gaat maken tussen de Kerken en een vereniging die het geestelijke leven betreft; wanneer men zo'n vereniging niet toelaat op bepaald terrein, omdat zij „maar een gewone vereniging” is en de Kerk als Kerk van Jezus Christus alleen toegang op dat terrein moet hebben.

Men zal moeten erkennen dat wij nu eenmaal leven in een bont geschakeerde maatschappij en dat in deze maatschappij gewetensvrijheid en vrijheid van godsdienst bestaan. Daar hoort uit voort te vloeien dat een terrein als de geestelijke verzorging evenzeer openstaat voor de Kerk van Jezus Christus als voor het Humanistisch Verbond, dat een vereniging is in de zin van de wet van 1855 (de wet op het recht van vereniging en vergadering). De historisch gegroeide andere juridische positie van de Kerk mag daarbij geen invloed hebben.

Als de Kerk prijs stelt op behoud van haar positie, hoeven wij daar geen bezwaar tegen te maken. Ofschoon elke gelovige toe zal moeten geven, dat de Kerk van Jezus Christus er voor hem niet minder om zou zijn, zo zij ook een vereniging in de zin van de wet van 1855 was. Maar wat maat-

Gelukt

We hadden er een hard hoofd in, toen we begonnen met de 100 × 100 actie. Toezeggingen voor drie maal f 10.000,— binnen één jaar zou dat lukken? Maar het moest lukken en — het is gelukt. Natuurlijk is het gelukt zeggen we achteraf: de toekomst van het Verbond stond op het spel en wie van ons zou het op zijn verantwoordelijkheid nemen die in gevaar te brengen?

Dat is misschien nog het belangrijkste: we weten nu zeker als de nood aan de man komt niet tevergeefs een beroep te doen op degenen die achter ons staan. De feiten spreken. Dat moet een grote voldoening zijn voor Lips, die er zoveel aan gedaan heeft, voor de vele medewerkers, voor ons allemaal.

Maar — moet ik het nog zeggen? — we zijn er nog niet. Nieuwe moeilijkheden, ook van financiële aard liggen voor ons. Niet zonder reden zonden we een circulaire aan de leden om nog eens na te gaan of ze nog iets meer konden missen aan contributie.

Niet zonder reden, en naar we stellig verwachten: niet tevergeefs. Maar nieuwe plannen zijn reeds ontworpen. De bedoelingen van het moderne humanisme laten zich niet verwezenlijken zonder de uiterste krachtsinspanning. Of we die kunnen opbrengen?

Als we bereid en besloten zijn in het heden, zoals we het waren in het verleden, welke moeilijkheden zouden we dan niet kunnen overwinnen? De grondslag is gelegd, de opbouw gaat voort. Het is gelukt, het zal lukken.

J. P. VAN PRAAG.

schappelijke functies betreft zal men in een vrije samenleving, zoals de Nederlandse althans formeel is, geen onderscheid mogen maken.

Buitenkant

De juridische vorm is maar een buitenkant. Een voetbalclub heeft juridisch dezelfde vorm als het Humanistisch Verbond. Dat er verschil in betekenis en functie is zal niemand ontkennen. En juist op de betekenis en functie in de maatschappij komt het aan. Houdt men die in het oog, dan doet het er maatschappelijk gezien, niets toe of er nu gelijkheid van vorm, dan wel verschil in vorm is. Maar dit in het oog te houden schijnt voor velen vooralsnog erg moeilijk te zijn. Die velen willen het betoog van prof. Lindeboom doortrekken tot buiten de kring van het geloof. Hetgeen maatschappelijk tot dwalingen moet leiden.

NIEUWJAARSBRIEF van het Hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond

Daar deze Nieuwjaarsbrief op een ongeschikt en velen onbekend tijdstip voor de microfoon werd gelezen, drukken wij enkele stukken er uit af.

Vandaag is het voor de vierde maal, dat het Hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond zich met een nieuwjaarsbrief wendt tot het Nederlandse volk en het buitenkerkelijke volksdeel in het bijzonder. Als we letten op de wereld om ons heen, schijnt het of de politieke spanningen, die bij de vorige jaarwisselingen steeds van een verontrustende actualiteit waren, tijdelijk enigszins zijn verminderd. De tegenstelling Oost-West heeft iets van zijn onmiddellijke dreiging verloren de verhouding Nederland—Indonesië is eindelijk in eerste instantie geregeld door de overeenkomst, die tijdens de Ronde-Tafelconferentie werd gesloten.

Een compromis als de mantelovereenkomst omtrent de Nederlands-Indonesische Unie zal vermoedelijk lang niet allen bevredigen, maar als humanisten kunnen we vaststellen dat een verhouding die dreigde te ontaarden in chaos en geweld, in ieder geval een rechtsbasis heeft gekregen, die door de meerderheid van het Nederlandse volk wordt gedragen.

Zowel ten aanzien van deze kwestie, als ten opzichte van de tegenstelling tussen de bolsjewistische en de westerse wereld, zullen humanisten zich steeds opnieuw bewust moeten zijn, dat zij weliswaar naar hun beste weten partij moeten kiezen en staan voor wat ze als waarachtig en menselijk beschouwen, maar juist daarom zich ook nooit geheel zullen kunnen vereenzelvigen met welke politieke werkelijkheid dan ook.

Citaat resolutie

Wij mogen hier misschien citeren uit de resolutie, die het congres van het Humanistisch Verbond op 9 en 10 April van het afgelopen jaar heeft aangenomen, en waarin onder meer het volgende te lezen staat: „Het Humanisme zal in het conflict der wereldmachten nimmer stelling kunnen nemen in de vorm van een onvoorwaardelijke aanvaarding van welke machtsformatie dan ook, maar stelt vanuit zijn beginselen aan iedere macht zedelijke eisen, zoals die van verdraagzaamheid, waarachtigheid, vrijheid en gerechtigheid, die zich geenszins beperken tot het persoonlijk leven, maar even zeer van kracht zijn op politiek en maatschappelijk gebied.”

„Het Humanisme kan niet ophouden aan elke samenleving in diepe ernst de eis te stellen van bestaanszekerheid en redelijke welvaart voor iedereen. Maar evenmin kan het onuitgesproken laten, dat daarmee de gelijkheid voor de wet, de rechtszekerheid en de mogelijkheid tot vrije discussie en or-

ganisatie onverbrekkelijk verbonden behoren te zijn.”

„Het Humanisme stelt allereerst aan de humanist, maar in principe aan ieder mens de eis, dat hij zijn houding op maatschappelijk gebied door deze beginselen laat bepalen, opdat ieder voor zijn deel althans bijdrage tot de handhaving van de waarden die men, ook niet tijdelijk, kan prijsgeven zonder zijn menselijkheid te verloochenen.”

De verwerkelijking der vrijheid heeft in de humanistische gedachtegang een centrale betekenis.

Wij mogen niet verhehlen dat juist vanuit dit gezichtspunt bezien er vele verschijnselen zijn in onze huidige cultuur, ook in Nederland, die de Humanist wel met ongerustheid moeten vervullen. We denken bij de verhoudingen ten onzent niet alleen aan de zuiver politieke bedreiging der vrijheid, waarover we eerder reeds onze mening uitspraken. Maar daarnaast is er ook een vrijheidsbeperking met een levensbeschouwelijke achtergrond, die de Humanisten niet onverschillig kan laten.

Angst voor naakt

In geen ander land van Europa bijvoorbeeld, ook niet in Katholieke landen is de angst voor het naakt de oorzaak voor zulk een verwrongen opvatting der zedelijkheid als hier. Wij zouden niet de indruk willen wekken, dat het Humanisme als zodanig pleiten zou voor zedelijke losbandigheid, maar wij kunnen niet inzien, dat een waarlijk hoogstaande moraal bevorderd wordt door dat soort van maatregelen ter bescherming van de openbare zedelijkheid, en hoogst twijfelachtige beslissingen ten aanzien van literatuur en beeldende kunst, die slechts komisch zouden zijn, als wij er niet beducht voor moesten wezen, dat juist op deze manier het menselijk driftleven in banen wordt geleid, die het zullen doen uitmonden in platvoerse bekrompenheid, ongezonde spanning, en zelfs ziekelijke misdadigheid.

Aldus wordt het tegengestelde bereikt van wat bedoeld wordt. En daarbij kan het voorkomen dat schone en zuivere uitingen van de scheppende geest aan banden gelegd worden op een manier die ons geestelijk leven op noodlottige wijze doet verarmen en de vrije ontplooiing der edelste vermogens van de mens op onrustbarende wijze in de weg staat. Wij zouden onwaarachtig zijn, als we op deze plaats niet uitspraken, dat wij hier in de kiem een wezenlijke bedreiging zien van die vrijheid, die de kern van ieder humanisme moet wezen.

Ons gevoel van ongerustheid wordt nog versterkt als wij waarnemen, dat er alom in in het openbare leven van Nederland de

neiging bestaat het te doordringen van een geest, die geen recht doet weervaren aan de oprechte en zuivere bedoelingen van een groot deel van ons volk. Wij kunnen bijvoorbeeld niet voorbijgaan aan het feit, dat de stem van Humanistisch Nederland in de aether alleen weerklinken kan, dank zij de gastvrijheid van slechts één der grote omroepverenigingen. En nog minder kunnen we één ogenblik vergeten, dat er in het algemeen in Nederland nog geen plaats is voor een volwaardige geestelijke verzorging van het buitenkerkelijk volksdeel.

Tweederangs burgers

De gedachte is uitgesproken, dat deze toestand zou voortvloeien uit het feit, dat Nederland een christelijke natie is. Maar al kan niet ontkend worden, dat de meerderheid van ons volk in christelijke tradities leeft, zo kunnen wij Humanisten er ons onder geen beding bij neerleggen, dat daarmee de niet-Christenen onder ons volk tot tweederangs burgers worden gestempeld. Wij geloven niet dat een meerderheid in Nederland dat zo bedoelt, maar laten allen dan ook beseffen, dat het voortduren van deze toestand slechts leiden kan tot een verbittering en een verscheurdheid, die een ramp zouden betekenen voor ons volksleven.

Wij kunnen als humanisten in het algemeen vrij onze overtuiging belijden, en uitspreken wat onze menselijke verantwoordelijkheid is, maar als men ons blijvend de middelen onthoudt om naar die verantwoordelijkheid, dat is naar ons geweten, te handelen, dan kunnen we daarin, tegenover de ontstellende geestelijke en zedelijke nood van onze tijd, als Nederlandse burgers en als Humanistische mensen niet anders zien dan een noodlottig gebrek aan zedelijke eerbiediging van de andersdenkende in zijn eerlijke levensovertuiging.

Maar moge dan ook iedere buitenkerkelijke Humanist in Nederland op deze dag beseffen, dat het zijn zaak is, die hier behandeld wordt. Het Humanisme, zoals het verstaan wordt in het Humanistisch Verbond is geen sectarisch beginsel, maar een bron van bezieling voor ieder buitenkerkelijk mens, die leeft vanuit het besef van echte menselijkheid. Deze echtheid is iets, dat ieder van ons zichzelf veroveren moet, maar waarvoor wij gezamenlijk kunnen staan; niet alleen tegenover andersdenkenden, maar vooral ook tegenover de nog niet-voldoende-denkenden.

Daarom roepen wij U allen op, buitenkerkelijken in Nederland, op deze eerste dag van het jaar, om U te vragen of ge klaar beseft, waar ge staan wilt en waar ge staat. Het Humanisme is geen culturele

(Vervolg op pag. 4)

Humanisme, Oorlog en Vrede

I.

„Julie humanisten zijn natuurlijk tegen oorlog en bewapening.” Deze opmerking hoor ik wel eens maken, wanneer het gesprek gaat over vrede en oorlog. En dan heb ik onmiddellijk het gevoel, dat er vreselijke misverstanden aan de orde zijn.

Waarom zou een humanist, omdat hij humanist is, „natuurlijker” tegen oorlog en bewapening zijn, dan iemand, die zich niet humanist noemt? Sluit de humanistische levens- en wereldbeschouwing oorlog meer uit en vrede meer in dan b.v. de Christelijke levenswijze? Heeft men van het humanisme in dit opzicht meer verwachting? En is in dat geval die verwachting gerechtvaardigd?

Het is duidelijk, dat men van het humanisme op dit punt een zekere verwachting koestert. Laten we hopen, dat die niet is ontstaan uit de verwarring van de begrippen humanisme en humanitair. Ik vrees, dat de opmerking: „Julie humanisten zijn natuurlijk tegen de oorlog,” dikwijls uit het misverstand voortkomt, dat de humanist een aanhanger zou zijn van alle bewegingen ter verzachting der zeden en gebruiken, dus een geheelonthouder, vegetariër, niet-roker, antivivisectionist, geweldloze en zo meer. Natuurlijk zijn er mensen, uit wier humanistische levensbeschouwing één of meer dezer houdingen voortvloeien, maar die houdingen zijn niet uitsluitend het gevolg van één bepaalde levensopvatting; de ervaring wijst uit, dat ze uit verschillende opvattingen kunnen ontstaan.

Humanistische traditie

Maar ook als een dergelijk misverstand niet aan de orde blijkt, verwacht men juist iets van het humanisme in de strijd voor de vrede. Waarom? Ik meen, omdat de eeuwenoude humanistische traditie die verwachting rechtvaardigt; omdat het woord humanisme herinnering oproept aan grote humanisten uit het verleden, die het vraagstuk van de vrede aan de orde hebben gesteld: herinnering ook aan de strijd tegen de moderne oorlog in de tweede helft van de vorige en het begin van deze eeuw, welke strijd vooral van humanistische zijde werd gevoerd. En bovenal is het begrijpelijk, dat

humanisme en het streven naar verwerkelijking van de vrede in de menselijke samenleving in het gevoel en de gedachten van vele mensen dicht bijeen liggen, omdat in het humanisme de oorlog altijd is gezien als een menselijke bedrijf, waarvan het fatalistisch zou zijn, te zeggen dat het te allen tijde door de mens, juist omdat hij mens is, moet worden uitgeoefend.

In het humanisme staat de gedachte van de opvoedbaarheid van de mens zo centraal en van de mogelijkheid, dat mens en mensheid bepaalde vormen van leven overwinnen kunnen, dat de strijd voor de vrede door het humanisme altijd gezien is als een strijd die gewonnen kan worden. Het spreekt daarbij echter niet graag over de eeuwige vrede, net zo min als het meent, dat de oorlog wel altijd zal blijven. Van „eeuwig” en „altijd” heeft het humanisme niet zoveel weet. Het beseft althans, dat risico's en mogelijkheden met de mens gegeven zijn, zover als we kunnen zien. Zo zal de vrede een voortdurend te verwerkelijken goed zijn, waarbij we niet rustig kunnen inslapen.

Zelf doen

Het humanisme heeft vanouds met nadruk de gedachte naar voren gebracht, dat de mensen hun samenleving zelf maken en zelf veranderen. De humanisten zijn altijd ge-

vooral Erasmus en Hugo de Groot als het gaat om het vredesvraagstuk.

In een tijd, die niet alleen rijk was aan geweld en geweldenaren maar die ook geen geloof bezat in de mogelijkheid, dat de mens zijn lot in eigen handen neemt, zette Erasmus de edelste klassieke tradities voort, die het heil der mensheid beogen te verwerkelijken met de middelen van vrede, rechtvaardigheid en sociale solidariteit. Zijn beroemde tijdgenoot Macchiavelli vereerde de tyrannen, veldheren en keizers der oudheid. Erasmus' liefde ging uit naar Socrates, Plato en Pythagoras, denkers en hervormers.

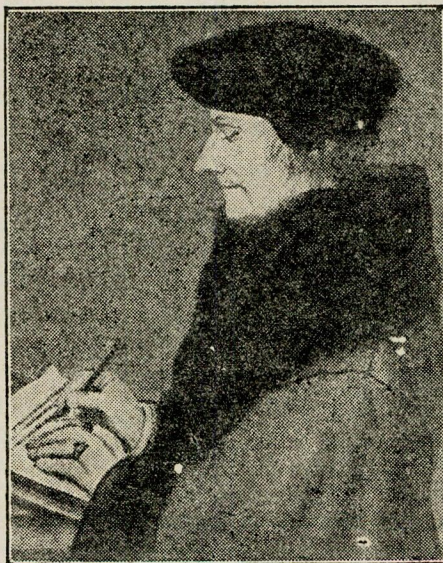
Het werk van Macchiavelli rechtvaardigt, sinds staat en Christendom zich hadden verbonden, de triomf van de eerste boven de laatste. Erasmus speurt na waar en hoe de invloeden van staatsgezag en geweld en de ombuiging van de Christelijke ethiek naar de eisen van het staatsgezag zijn begonnen en hij brandmerkt beide. Voor Macchiavelli blijft de mens altijd dezelfde; maar Erasmus verdedigt principieel de opvoedbaarheid van de mens tot vrede als innerlijke werkelijkheid en levensvernieuwende kracht. Hij sluit zich aan bij de opvoedingsidee der renaissance, die toen tot een in vele opzichten merkwaaardige onderwijsvernieuwing heeft geleid. Erasmus verdedigt de idee van de verheffing van het gehele volk.

Strijdbare idee

Maar wat van het meeste belang is: hij brengt de idee van de vrede uit de sectarisch, dogmatische middeleeuws ketterse kring midden in de wereld, strijdbaar en gegrond op redelijke, zedelijke motieven. Duidelijk stelt hij de oorsprong en ontwikkeling van de oorlog in het licht, en zeer objectief, wat blijkt uit zijn waardering voor de oorlog als cultuurbrengende factor in het verleden. Hij laat zien hoe de oorlog het Christendom binnensluipt, hij spot scherp met het goedpraten van de oorlog als natuurverschijnsel, of ter verdediging van kerk en recht. Zulk verheven doel van de oorlog slaat, zegt hij, juist door dit barbaarse middel in zijn tegendeel om.

Met zulke gedachten zijn we bij Erasmus geheel uit de principiële sectarisch-dogmatische geweldsverwerping der middeleeuwse secten. Door hem is het vraagstuk van oorlog en vrede er een geworden van maatschappelijke orde, praktisch, redelijk, een vraagstuk van hier en nu, van de menselijke samenleving op deze aarde. Het humanisme van Erasmus heeft dat bewerkt. Terecht ziet men ook nu nog een nauw verband tussen humanisme, opvoeding, maatschappijvorming en vrede. Zij liggen alle binnen het menselijke, uit naam van het beste dat de mens bezit: zijn scheppende menselijkheid.

B. C.

Erasmus

Nieuwjaarsbrief

(Vervolg)

stroming, noch een politieke beweging, noch de verkondiging van een buitenkerkelijke dogmatiek. Het wil slechts oproepen tot bezinning op de grondslagen van iedere culturele activiteit, het wil wekken tot bezieling van iedere politiek, het wil aansporen tot openheid van ieder eens verworven inzicht.

voelig geweest voor ideeën en praktijk op dit punt. Opvoeding, maatschappelijke zorg, veranderingen van de grondslagen der maatschappij, vernieuwing, regeling hebben hun aandacht. Men denke slechts aan Erasmus, Thomas More, Vives, Hugo de Groot, om er enkelen te noemen. Onder dezen gelden

Zondagochtend in de aether

Onder deze titel publiceert de red. van Vrij Nederland in het nummer van 7 Jan. j.l. enkele eerste antwoorden op haar enquête „Wie moeten er op Zondagmorgen in de radio aan het woord komen en hoe?”

Het eerste antwoord is van de Voorzitter van het Humanistisch Verbond, Dr. J. P. van Praag. Daaraan ontleen wij het volgende:

In principe luidt mijn antwoord: Iedere geestelijke stroming van voldoende betekenis, welke overtuiging het kenmerk der achtbaarheid niet mist. Het is een kwestie van beleid, uit te maken welke geestelijke stromingen daaraan voldoen; het kan echter naar mijn mening ook door oprechte tegenstanders van het moderne humanisme niet ontkend worden, dat deze richting daarbij in aanmerking behoort te komen.

De buitenkerkelijke humanist ergert zich niet zo gauw, al weet hij, dat op Zondag ongeveer een vijfde tot een kwart van de uitzendingen zuiver godsdienstig is. Voorlopig gaat het er hun om, dat naast de vijftig tot zeventig kwartieren, die wekelijks aan godsdienstige uitzendingen worden besteed, ten minste een kwartiertje beschikbaar is om uiting te geven aan zijn diepste levensovertuiging. Hij betreurt het zelfs, dat ons omroepbestel het kennismaken van elkaars inzichten zozeer tegengaat. Hij zou het zeer belangrijk vinden, als er naast de uitzendingen van de vier grote omroepverenigingen, waarvan het karakter in wezen maatschappelijk bepaald is, door de Radio Unie of anderszins ook gelegenheid geschapen werd voor waarlijk nationale gedachtenwisselingen over principiële vragen. Een dergelijk programma zou tevens plaats kunnen bieden aan bijzondere levensbeschouwelijke en culturele kwartiertjes.

Toch: Vara-uitzending

Voor de Zondagmorgen zouden zodoende ook de uitzendingen op humanistische grondslag het best tot haar recht komen. Want hoezeer de moderne humanist de gastvrijheid van de V.A.R.A. in de rubriek Geestelijk Leven ook waardeert, in principe is die rubriek Zondagmorgens om kwart voor tien toch een V.A.R.A.-uitzending; maar de V.A.R.A. is geen humanistische omroep, en het Humanistisch Verbond geen socialistische organisatie. Een logische gang van zaken is het dus niet. En evenmin kan de humanist menen, dat door de gastvrijheid van slechts één omroepvereniging het humanistische woord in de aether kan klinken in een omvang die past bij de betekenis van de buitenkerkelijke humanistische geestesstroming in en voor het geestelijk leven van ons volk.

Vervolgens is het r.k. lid van de Tweede Kamer, Bernard Verhoeven, aan het woord. Wat hij naar voren brengt, heeft met de kwestie, waar het om gaat, helaas niets te maken. Onder de buitenkerkelijken doet geen ander georganiseerd verbond, dan het Humanistisch Verbond een beroep op de Zondagmorgenradio. En dat Verbond is geen uitdrukking van een heimwee naar de kerkgang, maar een waarachtige geestelijke beweging, een gemeenschapsbeleving, die om zuiver praktische redenen het beste op de Zondagmorgen kan plaats hebben. Daarop berust zijn aanspraak.

De Heer V. schrijft echter:

„Hypothek”

Er drukt een hypothek van het Christendom op de Zondagmorgen, óók in de kringen van hen die geen kerkgangers meer zijn. Ze voelden een zeker heimwee bij het beieren der klokken, ook zij hebben er behoefte aan een of andere gemeente te vormen. Men zoekt een samenhang, al is het in de honger en het heimwee. En men dromt samen, bijv. voor een culturele film, niet om de film, maar om het samenzijn en de lege, verlangende Zondagmorgen.

Ik kan dus in beginsel begrijpen, dat men van die kant een zeker aandeel in de aether-Zondagmorgen begeert.

Maar één ding zal men ook moeten erkennen: dat er een grote afstand bestaat tussen de kerkdienst, en de andere lekdiensten van geestelijke en culturele wijding. Juist omdat men een weinig naijverig is op de authenticiteit, de Christelijke bestemming van de Zondagmorgen en daarop voor een plaatsvervangend middel een begerig oog slaat, is daarmee de afhankelijkheid en dus de zwakte van de aanspraak aangegeven.

Voor de thuiszittende gelovigen is de kerkdienst iets onvervangbaars, het unieke van de Zondagviering — een realiteit, een waarachtige gemeenschapsbeleving. Voor de anderen is het samenluisteren geen intrinsieke behoefte van de Zondagmorgen, maar een geregisseerde toevalligheid, die in feite evengoed op ieder ander tijdstip kon worden geplaatst. Er is hier geen wet tot heiliging van de Sabbath, geen verankering aan een eeuwenoud instituut.

Het is op die grond, dat ik persoonlijk menen, dat de Zondagmorgen in de aether in geen enkel opzicht aan de traditionele rechten der wezenlijke kerkdiensten te kort mag doen.

Tenslotte de r.k. Prof. dr. J. J. Gielen. Van hem citeren wij:

Waarom acht ik sommige „humanistische” uitzendingen ongeschikt? Omdat zij

eenzijdig zijn in haar verklaringsgronden voor „geestelijke” problemen; omdat diezelfde eenzijdigheid, door mij althans, wordt gezien in de motieven die voor het menselijk handelen worden aangevoerd, voor „goed” menselijk handelen! Voor kinderen kan hierdoor een gevaarlijke eenzijdigheid ontstaan van opvattingen, daar zij nog niet voldoende in staat zijn tot onderscheiden.

Deze opmerking geldt natuurlijk voor elke uitzending op geestelijk gebied. Met een dergelijk gezichtspunt komen we niet verder en wensen we in feite alleen onze eigen richting op Zondagmorgen in de aether!

In Vrij Nederland van 14 Januari j.l. schrijft Mr. J. A. W. Burger, de voorzitter van de V.A.R.A. o.a. het volgende:

Hoe staat het echter met het buitenkerkelijk geestelijk leven?

De onkerkelijkheid neemt toe in ons land, zoals de volkstelling uitwijst. Dat wil uiteraard niet zeggen, dat die buitenkerkelijken geen geestelijk leven zouden hebben, wel echter, dat de kerk het hun niet blijkt te geven.

Welnu, wat wil men? Een volgeling van de staatkundig-gereformeerden zal het uiteraard onverdraaglijk vinden, dat iets — in zijn oog — verderfelijks als de rooms-katholieke godsdienst door de aether wordt verkondigd. Wanneer men zich „ergert” aan geestelijk leven onder de grote groep onkerkelijken in ons volk, op de dag die daar overwegend de mogelijkheden toe biedt, betekent dit eigenlijk, dat men in het geheel geen geestelijk leven via de radio zou kunnen stimuleren. Zolang deze consequentie niet in Nederland wordt getrokken, zal men moeten verstaan, dat ook andersdenkenden recht van spreken hebben, binnen min of meer objectieve grenzen van redelijkheid en behoorlijkheid.

Verheugend

Daarbij sluit Dr. N. A. Bruining, voorzitter van de V.P.R.O. zich aan:

Bij de mensen, die niet meer naar de kerk gaan, behoren ook de zeer velen, die hun geestelijke behoeften op een geheel andere wijze zoeken te bevredigen. Voor hen is het goed, dat het Humanistisch Verbond bestaat, dat met zijn rubriek „Geestelijk Leven” velen van deze mensen treft. Er zijn luisteraars, die dat betreuren, wij menen ten onrechte. Is het niet juist verheugend, dat er — behalve de kerken — andere instanties zijn, die kunnen helpen het geestelijk leven te bevorderen en de Zondag aldus beter aan zijn bestemming te doen beantwoorden?

Sartre's Wegen der Vrijheid

In sommige kringen van ons land behoort het op het ogenblik tot de slechte gewoonten over het literaire werk van Jean Paul Sartre te spreken met de uiterste minachting en verontwaardiging. Men zou in hem te maken hebben met een volstrekte pornograaf; en dat wordt dan gezegd op een toon, die te kennen geeft dat, wie een goed woordje voor hem waagt, een zedenbederver is van het Nederlandse volk.

Zulke geluiden zijn, vooral uit die kringen, niet nieuw. Ten tijde van de triomfen van naturalisme, realisme en de psychologisch analytische roman, en eigenlijk al heel lang daarvoor, werden ze vernomen. De literatuur heeft zich altijd moeten verweren — en deed het altijd met succes — tegen geborneerde zedemeesters, die de bedoelingen van de schrijvers niet konden of wilden begrijpen. Zo doen zij ook thans t.a.v. Sartre's literaire werk, alsof het hem zou gaan om de beschrijving van de meest perverse verschijnselen der samenleving en alsof hij daarin een bijzonder genoeg zou hebben. Terwijl noch het een, noch het ander het geval is. Sartre's werk heeft bovendien niets gemeen met het naturalisme en realisme. In hem herleeft geen Zola, geen Lawrence, geen Joyce.

Vier romans

Jean Paul Sartre is een van de weinige Europese schrijvers, die een groot beeld hebben ontworpen van ons leven kort vóór en tijdens de tweede wereldoorlog. Hij doet dat in de vier romans, die bijeenhoren onder de titel „Wegen der Vrijheid“. Er is ook daarom aanleiding over dit werk in „Mens en Wereld“ te schrijven, omdat het eerste deel reeds in vertaling in Nederland is verschenen. De uitgeverij Contact heeft, voortreffelijk vertaald door Jo Boer, „De Jaren des Onderscheids“ gepubliceerd. En nu kost het niet veel moeite na lezing van dit deel aan de zijde der bovengenoemde bekrompen zedemeesters te gaan staan en zich van Sartre's werk af te keren.

Wat is het geval? Dit eerste deel van zijn grote werk over de kort achter ons liggende jaren is een inleiding, een aanloop, waarbij Sartre's bedoelingen en opvattingen nog niet geheel duidelijk worden. Het is niet mogelijk het, op zich zelf genomen, naar waarde te schatten. Het schijnt ons toe, alsof wij ook hier weer te doen hebben met een van die zo in trek zijnde romans, waarin de mens niet anders gezien kan worden als een blinde, die rondtastend in het duister wankelt, een verworpene, die geen enkel uitzicht meer heeft. Maar wanneer wij de andere delen lezen: Het Uitstel en Met de dood in het Hart, dan wordt het duidelijk, wat wij hier voor ons hebben. De Jaren des Onderscheids is het beeld van de wanhopige toestand waarin Europa om-

streeks 1937 zich bevond, de tijd van die benauwde, duistere jaren, die onuitwisbaar staan in de herinnering. Alle wegen schenen doodgelopen, alle geloof in een keer ten goede verloren; de mens in een absurde wereld! Sartre tekent dit des te beklemmender, omdat hij ervan uitgaat, dat het menselijke bestaan een onoplosbaar raadsel is, waarin de grootste tegengestelden dicht bijeen liggen. De mens is bij hem slechts gebonden aan zijn wil. Hij kan iets doen, hij kan het ook laten, maar alleen omdat hij het, en op dat moment, zo wil. Er is niets buiten hem dat richt en leidt, want alles leidt tot niets. Het is al eender of men liegt of de waarheid spreekt, bedriegt of eerlijk is, leven verwekt of doodt.

Uitgangs- en eindpunt

Er zijn tegenwoordig romans genoeg die, mede onder invloed van Sartre, van dit uitgangspunt blijf geven. Alleen..... het is er tevens eindpunt! De zinneloze doolhof is er oneindig. Maar bij Sartre merken we iets anders op. Hij gaat verder waar anderen

J. P. Sartre

blijven stilstaan. In „Het Uitstel“, dat de Septemberdagen van 1938 beschrijft tijdens de conferentie van Godesberg en München, wordt ons individuele lot tot een gemeenschappelijk lot. In die dagen van de eerste nederlagen, van zinloos uitstel, openbaart zich het besef: Ik hoor bij hen. Wij leven met elkander, wij delen hetzelfde leven.

Sartre suggereert ons dit in een tot het uiterste voortgaande simultaan-stijl, die, vermoedend soms, boeiend meestal, het Franse volk, Europa, de mensheid uitdrukken wil. Zijn wereld van enkelingen wordt wijd, omvat nu zoveel méér. En wij zien scherper, dat het hem niet gaat om beelden der werkelijkheid maar om beschrijving waarin met grote kennis der realiteit een innerlijke wereld wordt uitgedrukt. Duidelijker nog is dit in „Met de Dood in het Hart“. Daarin stijgt Sartre's kunst tot grote hoogte. Twee momenten verlaten ons niet meer. De dood van Daniël Delarue boven op de toren, terwijl beneden in de kelder de ellendigste verworpenheid zich uitviert — en de treinrit der duizenden krijgsgevangenen in de Julidagen van 1940 naar de Duitse grens.

Hier ontdekt de mens de medemens en zijn verantwoordelijkheid voor hem. Het leven mag dan absurd en zinloos schijnen, het is aan de mens om er van te maken

wat in zijn vermogen ligt. En in zijn vermogen ligt het actief deel zijn ener gemeenschap in zorg en toewijding en liefde aan de ander. Hier komt Sartre tot hetzelfde punt, waar Albert Camus in „La Peste“ zich bevindt. Want voor zijn hoofdpersoon daar, Dr Rieux, is het niet anders.

Echte menselijkheid

Zo vertonen ons deze drie boeken van Sartre een ontwikkeling van het uitgangspunt der zinloosheid naar het beleven van een echte menselijkheid. Daarom is het jammer, dat uitgever van de Nederlandse vertaling niet gewacht heeft tot het derde deel verschenen was of het vierde deel uit is. Sartre's werk, straks in zijn geheel vertaald, zal wel overtuigend voor zichzelf spreken. Maar de verschijning van het eerste deel alleen geeft ongewild voedsel aan een ongewenste kritiek.

B. C.

Redelijk democratische eis

In „De Vrijdenker“ van 14 Januari j.l. schrijft A. L. Constandse over onkerkelijkheid en nihilisme. Hoopvol noemt hij het, dat in de moderne tijd vele mensen geestelijke verdieping en verrijking vinden, ook buiten de kerken. Daarop laat hij echter volgen:

Toch blijft één omstandigheid zorgwekkend. De fondsen, kapitalen, subsidies, zalen, kerken, tehuizen enz. zijn alle in handen van kerken, die steeds meer van hun invloed verliezen. Maar de organisaties, die wel in staat zijn, buiten de kerken om bij te dragen tot het vormen van een goede grondslag voor besef van sociale verantwoordelijkheid en ethiek en van een redelijk gedrag, zij zijn verstoken van fondsen en subsidies. Voorzover het de staat aangaat of gemeenten of provincies, zou het volkomen redelijk zijn, subsidies te verlenen voor het ontwikkelingswerk van verenigingen, die voorbereiden op het huwelijk, die het humanisme verbreiden of de vrije gedachte. Dat zeventien procent der Nederlanders er aanspraak op maakt, dat een deel van de belastinggelden — die ook van hen afkomstig zijn — en die zo rijkelijk ten goede komen aan roomse scholen en grote gezinnen, protestantse inrichtingen en kerken — mede ten goede komt aan het verbreiden van hun levens- en wereldbeschouwing, is een redelijk democratische eis. Om maar te zwijgen van het recht op radio-zendtijd, waarvan lustig gebruik wordt gemaakt om ons te bestrijden, zonder dat we ooit gelegenheid krijgen daarop voor de radio polemisch in te gaan. Doch om dit te bereiken, zullen de organisaties van onkerkelijken sterker moeten worden: helaas spreekt nog steeds meer het getal, dan het gehalte der overtuiging. Wat dit laatste betreft zijn wij zeker van de redelijkheid en dus van de houdbaarheid der vrije gedachte, en van haar grote sociale waarde, nog afgezien van de betekenis, die zij heeft voor het persoonlijke leven.

Het geluk van de vorm

Wil men een schilder leren kennen, dan moet men niet alleen zijn schilderijen, maar vooral ook zijn tekeningen bestuderen. Dit geldt in het bijzonder voor de oudere meesters. Er is namelijk een tijd geweest — die ligt nog niet eens zo ver achter ons — waarin het schilderij een tot in het uiterste verzorgd werkstuk moest zijn. De snelle notitie, de schetsmatige aanduiding waren uit den boze en welke eigenschappen het voltooide werk overigens ook mocht hebben, neerslag van de onmiddellijke spontane ontroering kon het moeilijk zijn. Schetsend of tekenend kon de schilder zich echter volkomen onbevangen geven en dat persoonlijk en gevoelig handschrift ontwikkelen, dat hem in staat stelde telkens weer de schok van het zien onmiddellijk te registreren. Het papier waarop getekend werd, kan in de loop der jaren vergeeld zijn, een ijverige museumdirectie kan er — barbaars genoeg — een stempel op hebben aangebracht, de lijnen en vegen hebben nog de waarachtigheid van wat uit een werkelijke ontroering kwam opgerezen en uit hun samenstel ziet een gezicht u aan, in zijn geheim en zijn ongereptheid, alsof de ver-

George Seurat
Portret van Paul Signac

wondering zelf het in dit moment neerschreef op het blad.

Zulke buitengewoon boeiende bladen zijn er vele op de tentoonstelling in Boymans¹⁾: „Van Fouquet tot Cézanne“, die tekeningen van Franse Meesters uit vijf eeuwen op zeer overzichtelijke wijze bijeenbrengt. De bezoeker vindt hier vele, uiteraard zeer verschillende persoonlijkheden bijeen, hij ziet stijlen, opvattingen en onderwerpen wisselen

naar gelang de tijd verder schrijdt, maar wat bij alle verscheidenheid niet verandert, dat is het specifiek Franse karakter van dit werk.

Charme en . . .

Maar al te vaak zoekt men het eigenaardig-Franse in wat aan de oppervlakte ligt: charme, verfijnde smaak, beweeglijkheid en speelsheid van geest. In wezen hebben we echter te doen met een levenshouding en een levensgevoel, volkomen verschillend van het onze.

Neem een willekeurig landschap van een Hollands meester, uit de 17de eeuwse, de Haagse of de Bergense school — het doet er niet toe — tien tegen één dat ge, het beschouwend, u meegevoerd voelt naar de horizonverte of de oneindige diepte van de lucht daarboven en ge u verplaatst voelt in het mysterie van een woordenloze verbondenheid. Zulk een landschap verwijst naar een eenheid, die de menselijke maat te boven gaat.

— door —

P. C. J. REYNE

Een landschap van een Fransman — om het even of men het wil nagaan bij Nicolas Poussin, bij Claude Lorrain, bij Corst of Monet — doet dat niet. Hier verschijnt de natuur niet als de bedding van een stroom, waaruit al het levende omhooggestoten komt, maar als entourage voor de mens: tuin, park, lusthof Arcadië. Geen verwijzing naar wat, onuitspreekbaar achter de dingen vermoed wordt, maar een helder uitzeggen van de dingen in het geluk en de volheid van hun hiër-zijn. Een Hollands landschap is in wezen een venster op een onbenoembare wereld, een Frans daarentegen: het werk van een „intimiste“²⁾, die de vertrouwde met zijn omgeving als een geluk beleeft.

Portretstudies

Een zelfde opmerking kan men maken ten aanzien van het portret. Van Fouquet en Clonet tot en met Seurat en Cézanne laat deze tentoonstelling een reeks portretstudies zien, waarin nauwkeurigheid van waarneming samengaat met een uiterst gevoelige behandeling van het materiaal. De Fransen zijn altijd uitstekende psychologen geweest en zo vinden we telkens weer in de trekken van een gezicht een karakter blootgelegd

Claude Mellan
Henriëtte Anna van Engeland, oud 5 jaar

met een fijnheid en een gevoel voor de nuance, die men bij een Hollands portrettist maar hoogstzelden zal aantreffen. Maar de meeste van deze portretten spreken de beschouwer niet van het raadsel van het bestaan. Het bestaan wordt aanvaard als een schone gegevenheid en de beeldende impuls, die zich bij de Noordelingen richt op het te raden geven, het suggereren van het onbenoembare, vloeit bij de Fransen uit in een open en helder spel, dat naast het oproepen van de voorstelling tot doel heeft: het geluk van de vorm.

Bij hen leeft de charme van het doen, flaneert het potlood en tipt het penseel en de hand, die het voert, kent de juiste maat. Een Franse tekening is een opperste uiting van levenskunst. De onnavolgbare gratie van het doen, dat tot in de finesses beheerste spel van vieren en inhouden, het maakt deze tekeningen tot sublieme uitingen van een cultuur, die de schoonheid van de vorm kon zoeken als het edelste waarmerk van een heldere en vrijmoedige levensaanvaarding.

Onze verziende ogen genezen hier aan het geluk dat vlakbij ligt.

1) tot 6 Februari a.s.

2) „intimiste“, Franse benaming voor een schilder, die zijn motieven vindt in de vertrouwde huiselijke omgeving.

Hartstochtelijk hunkeren naar Vrede

En zo heeft de mensheid dan weer haar Kerstfeest gevierd; men heeft elkander vervolgens bij de jaarwisseling een Zalig Uiteinde en een Gelukkig Nieuwjaar toegewenst — en nu heeft het leven zijn gewone gang weer hervat, zoals wij plegen vast te stellen.

Meent niet, dat het de bedoeling is, hier ook maar de minste spot te drijven met heilige zaken; dit ligt niet in onze lijn. — Wijzelf worden ieder jaar opnieuw gegrepen door de zeer bijzondere sfeer, die de Kersttijd met zich brengt: een sfeer, die haar warmte en rijkdom ontleent aan een nimmer aflatend geloof in het nieuwe Licht, het nieuwe Leven, dat geboren gaat worden, in een duurzame vrede op aarde, en in waarachtige broederschap. Een geloof, dat de vurige hoop levend houdt:

*„Dat weer uit sintels 't vuur, het schoon',
dat was,
„tot gloed gewakkerd uit de bijkans zwarte
„gedoofde kolen opvlamme in hun harten.”*
(Alfred Koumans).

Wij wisten ook ditmaal weer, dat het goed is, dat wij in een leven vol jacht en omrust, onrecht en leugen deze gemeenschappelijke bezinningsdagen hebben, waarop de dagelijkse sleur onderbroken wordt, en wij ons beter-ik gezamenlijk zo ongestoord en krachtig mogelijk kunnen laten getuigen. En het ligt voor de humanisten, voor zover zij op dit halfrond wonen, voor de hand, hier zover mogelijk aansluiting te zoeken bij de vastgestelde Chr. hoogtijdagen — opdat onze getuigenissen zo gemeenschappelijk mogelijk zij. —

Echter: deze getuigenissen hebben slechts dan waarde, zo wij, aan ons-zelf overgelaten en weer met beide benen in het gewone dagelijkse leven staande blijven getuigen met de daad iedere dag opnieuw van die goede wil, van dat geloof in een betere samenleving, die ons in de Kersttijd bezielde.

Helaas echter leert de praktijk ons, dat het voor de meesten slechts Kerstmis is op 25 en 26 December; en dat het óók voor de meesten zó is, dat zij op 31 December de balans menen te kunnen opmaken, om met 1 Januari, als betrof het het resultaat van een grote schoonmaak, met een schone lei te kunnen beginnen.

Er zit in deze helaas gebruikelijke gang van zaken ontegenzeggelijk iets plezierigs; het biedt den mens zo van die vaste steunpunten, zonder welke hij niet goed zou weten hoe dit moeilijke leven tot een enigszins behoorlijk einde te kunnen voeren. Het staat er mee, als met de nakoming der voorgescreven kerkelijke plichten: het maakt het leven zoveel minder gecompliceerd, als wij nauwkeurig bepaald en omschreven weten,

waar wij ons aan te houden hebben, willen wij verzekerd zijn van God's ontferming en Genade.

En met het bidden is het al niet anders gesteld — waarbij wij echter nadrukkelijk verklaren, dat het verre van ons is, aan de waarde van een gebed, zelfs van het formuliergebed, iets af te willen doen, waar het uit innerlijke beleving gebeden wordt. Wij zullen ons hier niet bezondigen aan uitlatingen als die van Mej. Dr. N. Bruining (in November voor de V.P.R.O.), die „het opzeggen van zoveel gebeden” bestempelde tot bijgeloof en sleur, en het „een schandelijk misbruik” noemde van het gebed. (Even later erkende zij weliswaar, dat niemand hierop mag neerzien, en men hier beter kon spreken van gewoonte dan van sleur; maar haar grove, begriploze afwijzing bleef niettemin gezegd. De Vrijz. Chr. plegen zich nogal eens te buiten te gaan aan soortgelijke tegenspraken-in-zich-zelf: vooral als het mod. humanisme aan de orde is!)

Misleidend?

Aan de hand nu van hetgeen de praktijk van het leven ons laat zien, vragen wij ons af: zijn al deze kerkelijke instellingen, al deze kerkelijke voorstellingen in wezen niet misleidend — en wel in zó ernstige mate, dat zij de kans op een humanere samenleving wezenlijk belemmeren? Alhoewel wij voor onszelf iedere vorm van dogma onaanvaardbaar achten, of het nu op rechtzinnige of op vrijzinnige leest geschoeid is, zou hier op zichzelf toch nog niet de grootste bedenking voor ons behoeven te liggen — wanneer het hier maar niet steeds bleek te gaan ten koste van het zelf-beléven, ten koste van het verantwoordelijkheidsbesef.

Wanneer prof. Dr. G. J. Heering in zijn radiopreek op 31 Oct. l.l. het Christendom noemt gewetensgodsdienst, waarbij de mens rechtstreeks tegenover God wordt geplaatst, dan is hier inderdaad sprake van ernstig verantwoordelijkheidsbesef; en wij weten, dat zo iemand, H. zelf in hoge mate begiftigd is geworden met een besef van verantwoordelijkheid tot het uiterste t.a.v. mens en maatschappij. En als hij verder zegt, dat de stem van het persoonlijke geweten beslissend is, dan kunnen wij ook dit ten volle onderstrepen. Maar nu komt de funeste restrictie: „de zelfstandigheid van het persoonlijk geweten is een hoog goed in den vorm van een aan Christus gebonden consciëntie. Wij hebben de zelfstandigheid van het Christelijk geweten nodig.”

En nu willen wij nog niet eens stil blijven staan bij het feit, dat hier het Christendom kenlijk als alleenzaligmakende godsdienst wordt gesteld — waarmee door ons alweer

allermint iets aan de waarde van het Christendom wordt afgedaan. Maar wij menen, dat de nadruk, althans in algemeen-geldende zin, niet behoort te vallen op het woord Christelijk, maar op het woord persoonlijk, zonder meer.

Goed en kwaad

Het begrip van het onderscheid tussen goed en kwaad, tussen humaan en onhumaan is de mens ingeboren, en hem door géén leer naderhand pas bijgebracht:

*„'t Groeit uit ons Ik, wij groeien erin uit,
„'t leeft met ons mee, als onze opperhuid!”*
(Alfred Koumans).

Zouden wij „dus” geen vaste normen kennen? Ik bid U: kunt gij mij één norm noemen, die onontkoombaar is? Kunt gij mij één vorm van geloof noemen, waarbij het persoonlijke geweten onherroepelijker ter verantwoording wordt geroepen? Waarbij de kans op ontwrichting, op bedrog van onszelf en van anderen, op huichelarij minimaler is? Kunt gij mij derhalve één vorm van geloof noemen, van waaruit de kans op een humanere samenleving groter is?

De huidige maatschappij gaat mank aan alle voorwaarden, die voor het komen tot een zodanige samenleving ten eenenmale onmisbaar zijn. —

Wij hebben Kerstmis gevierd, het Oude Jaar uit — en het Nieuwe Jaar ingeluid — en het leven heeft zijn gewone gang weer hervat. —

*„Het zelfbedrog der Vrede is beschavings-
vorm,
„haat, machtslust, moord, brand, oorlog; ...
norm.”*
(Alfred Koumans).

Zo was het vóór Kerstmis, en zo is het ook ná Kerstmis gebleven. —

Maar hadden wij dan anders kunnen verwachten? Neen, stellig niet, zolang de mens de kans heeft, de leugen te laten schuil gaan onder een uniforme overjas, en zijn persoonlijke verantwoordelijkheid af te kopen door middel van kerkgang en gebed. —

De humaan-ingestelde mensheid blijft hartstochtelijk hunkeren naar een duurzame vrede op aarde, naar waarachtige broederschap. Maar wanneer wij de daarvoor benodigde maatregelen niet treffen, zal ons hunkeren een vrome wens blijven.

*„Ons heil, ons waar' geluk ligt niet
„in vaagten, waar geen menslijk zien ooit
spiedt.
„'t Is om ons, in onszelf! Wij staan er
midden-in!”*
(Alfred Koumans).

Zeist, 16-12-49.

C. W. OELLERS—MARIS

Het Humanisme in de politieke partijen

Voor een bepaalde categorie van de mensen, die we graag in het Humanistisch Verbond willen hebben, is de verhouding tussen politiek en levensbeschouwing het grote struikelblok. Ik denk bijvoorbeeld aan de socialistische arbeider, die zijn gehele leven is opgegaan in de strijd voor zijn politieke overtuiging, en die nu te horen krijgt, dat socialisme toch eigenlijk geen volledig levensideaal, geen levensbeschouwing mag heten. Hoevelen van hen zijn in wezen nog kinderen van het negentiende-eeuwse optimisme, dat meende dat de enorme vooruitgang in wetenschap en techniek ook vanzelf tot een betere mens zou leiden. Dat dit niet waar is, dat hebben de beide wereldoorlogen aan een ieder hardhandig geleerd. Maar dat ook de verbeteringen in de maatschappelijke toestand niet automatisch tot een betere mensheid leiden, daarvan is die groep van mensen veel moeilijker te overtuigen.

Het spreekt vanzelf, dat het H. V. wel een antwoord op dit vraagstuk heeft; daaraan ontleent het immers zijn bestaansrecht. Wij humanisten weten, dat sociale vooruitgang weliswaar veel kan bijdragen tot een hogere cultuur, doch daar geenszins vanzelf toe leidt. Cultuur moet bewust worden aangekweekt en geassimileerd, de mens moet cultuurbewust worden, en vanuit dit beginsel moet hij leven. De mens hiertoe te brengen is niet de taak van een politieke partij, doch van een levensbeschouwelijk lichaam zoals het H. V.

Aldus het antwoord, dat wij geven aan hen, die de politiek als volledig levensideaal beschouwen.

Het is een antwoord waar ik — tot voor kort — geheel achter stond. Nu nog geloof ik dat de redenering juist is, maar ik geloof het niet meer, dat hiermee alles is gezegd. Zekere verschijnselen op het gebied van onze huidige regeringspolitiek doen mij twijfelen of het bovenstaande standpunt ons niet in een valkuil heeft gevoerd, de valkuil namelijk van politieke partijen, die neutraal staan ten opzichte van levensbeschouwelijke vragen.

Als treffend voorbeeld, maar ook alleen als voorbeeld, diene de S.D.A.P. De zoveel jaren door deze partij nagestreefde „doorbraak“, die nu na de oorlog eindelijk enigszins tot stand is gekomen, ging van het ongetwijfeld juiste standpunt uit, dat het streven naar een socialistische maatschappij op zichzelf nog geen levensbeschouwing vormt. In plaats hieruit nu de conclusie te trekken, dat het programma van de S.D.A.P. aangevuld diende te worden met levensbeschouwelijke elementen, is men juist de omgekeerde weg gegaan en heeft de nieuwe Partij van de Arbeid zich levensbeschouwelijk op neutraal standpunt gesteld. Wel kan men zich binnen de

partij volgens levensbeschouwing groeperen, maar de partij als zodanig handhaaft ten opzichte hiervan een strikte on-„partij“-digheid. En dit, terwijl toch de meeste leden der S.D.A.P. bewust of onbewust wel ongeveer op humanistisch standpunt stonden.

Wij allen weten wel, waarom men deze weg is gegaan, namelijk omdat het humanistisch gefundeerde vooruitstrevende deel der bevolking te zwak scheen om zelf de gewenste maatschappelijke verbeteringen aan te brengen, en daarom de steun nodig had van de christelijke progressieven. De juistheid van dit argument wil ik hier geenszins in het geding brengen. Zelfs al ware het volkomen onbetwistbaar, al was de totstandkoming van maatschappelijke

door

A. VAN KREVELD

verbeteringen sterk bevorderd door de „doorbraak“, dan nog geloof ik dat hier een zwaarwegend nadeel tegenover staat: *het humanisme wordt opgeofferd aan politieke doeleinden.*

Ik nam als voorbeeld de P.v.d.A. Het spreekt vanzelf dat een soortgelijke redenering kan gelden voor welke politieke partij dan ook, die zich, om bepaalde politieke oogmerken te bereiken, neutraal stelt tegenover levensbeschouwelijke vraagstukken. In de huidige constellatie is de P.v.d.A. wel het meest sprekende voorbeeld, maar het probleem, dat mij bezighoudt, moet toch los worden gezien van enigerlei concrete politieke richting. Het ligt wezenlijk dieper.

Laat ik het eerst eens zo omschrijven: mag en moet ik mijn levensbeginsel tot op zekere hoogte opofferen om zekere praktische sociale doeleinden te bereiken? Op deze wijze gesteld moeten we de vraag natuurlijk met „ja“ beantwoorden. Per slot is het hele menselijke leven slechts een compromis en staan heel dikwijls belangen tegenover elkaar, die men niet tegelijkertijd kan behartigen. Ik zou dan ook niet graag willen beweren, dat men door dik en dun voor zijn levensbeschouwing moet „staan“ en hieraan elk zogenaamd „lager“ streven, alle gewone menselijke verlangens, alle materiële vooruitgang, zou moeten opofferen. Dat dus niet!

Maar men kan ook te ver de andere kant uitgaan en elk levensbeschouwelijk streven tot „later“ uitstellen om nu zoveel mogelijk ruimte te maken voor de politiek. En nu geloof ik, dat dit juist hetgeen is, wat de onkerkelijke regeringspartijen thans doen.

Want hoe is de politieke situatie van het ogenblik? Er zijn twee „linkse“ regeringspartijen, die in levensbeschouwelijk opzicht neutraal zijn, de P.v.d.A. en de V.V.D. en daartegenover staat een machtige „rechtse“ regeringspartij, de R.K. Volkspartij, die geenszins levensbeschouwelijk neutraal is, doch precies weet wat zij wil. Vandaar dat de ministeries, waar de levensbeschouwing een grote rol speelt, in handen van de katholieken zijn, namelijk: onderwijs, justitie en binnenlandse zaken. De linkse partijen bezetten de meer neutrale ministeries, zoals buitenlandse zaken, sociale zaken, wederopbouw, landbouw en waterstaat. Dit is geen toeval! Duidelijk zit hier het bewuste plan achter om de katholieke levensbeschouwing in praktische toepassing te brengen.

Dit blijkt heel sterk uit de diverse regeringshandelingen van de laatste jaren. In de eerste plaats het streven om overal waar mogelijk het bijzonder onderwijs te begunstigen, niet alleen het lager onderwijs maar ook het middelbaar-, hoger- en vakonderwijs. In de tweede plaats noem ik de wetgevende arbeid op het gebied van het huwelijk, waarbij geprobeerd wordt zoveel mogelijk de echtscheiding te bemoeilijken. In de derde plaats het nieuwe ontwerp bioscoopwet, waarbij aan de zuidelijke (dus rooms-katholieke) keuring praktisch vrij spel wordt gegeven. Verder het nieuwe ontwerp Zondagwet, de processen tegen prikkellektuur, tegen strip-verhalen, allemaal symptomen van het oprukken van een bepaalde levensbeschouwing.

Nu is het hier geenszins de plaats om iets aan de Katholieken te verwijten. Als zij werkelijk menen, dat het een goddelijk gebod is om met alle middelen de Rooms-katholieke godsdienst te verbreiden, dan kan men van hen ook geen andere politiek verwachten.

Voor ons is van veel meer belang hoe de niet-katholieke ministers tegenover deze tactiek staan. Ongetwijfeld zullen zij alles doen om de geestelijke vrijheid van ons land te behoeden, voor zover dit naar hun gevoelen mogelijk is. Maar wat is mogelijk? Wellicht menen zij in sommige gevallen de katholieken voor bepaalde politieke maatregelen te moeten winnen, door hun in levensbeschouwelijk opzicht wat toe te geven, of soms veel toe te geven. Is dit niet de signatuur van ons gehele regeringsbeleid? En zo ja, hoe komt het dan dat onze linkse ministers in deze betrekkelijk zo meegaand zijn? Natuurlijk in de eerste plaats door de politieke situatie, maar ook, doordat hun partijen levensbeschouwelijk neutraal zijn. Zeker ligt het niet aan de personen, die minister zijn. Er zijn immers zelfs vooraanstaande leden van het Humanistisch Verbond bij. Maar deze humanis-

Humanisme in de politieke partijen

Vervolg van pag. 9

tische overtuiging moet voor hen wel iets persoonlijks blijven, omdat het in de beginselen van hun partij geen steun vindt. Daardoor kan er lang niet die kracht van uitgaan, die het optreden van de Katholieken kenmerkt.

Wat is nu de les uit deze beschouwingen? In de eerste plaats deze, dat de levensbeschouwing een veel grotere rol in de praktische politiek speelt, dan in onze kringen soms wordt aangenomen. Het is niet waar, dat de dagelijkse politiek alleen maar om economische en sociale vragen draait, waarin partners van tegengestelde levensbeschouwing zonder bezwaar kunnen samenwerken. Neen, daarnaast heeft de regering heel wat zaken te regelen, die door hun aard levensbeschouwelijk zijn of althans levensbeschouwelijke kanten hebben. En als de linkse partijen hierin neutraal zijn, ruimen zij eenvoudig het veld voor de orthodoxie!

Dit wil natuurlijk niet zeggen dat wij geen samenwerking wensen met de orthodoxen. Het functioneren van een democratische staat eist nu eenmaal een compromis tussen verschillende richtingen. En hiervoor is een zekere terughouding van de wederzijdse overtuigingen onontbeerlijk. Maar als wij, humanisten, ons bovendien nog binnen de politieke partij moeten terughouden met het oog op onze orthodoxe medestanders, dan gaat dat toch wel al te ver.

Zo zit in de hele „doorbraak“-gedachte iets onlogisch. Ze ontstond in de strijd tegen de kerkelijke partijen, waarin mensen van weliswaar gelijke levensbeschouwing, doch van zeer uiteenlopende sociale opvattingen waren verenigd. En ze leidde tot precies het andere uiterste: een partij van mensen van weliswaar gelijke sociale opvattingen doch van zeer uiteenlopende levensbeschouwing. De eerste soort partijen ging voorbij aan de sociale kant van de politiek, maar de tweede scort gaat volkomen aan de levensbeschouwelijke kant voorbij.

De oplossing van dit dilemma schijnt niet eenvoudig. Toch zal er een uitweg moeten worden gevonden. Want zoals het nu gaat, valt Nederland, het traditionele land van geestelijke vrijheid, meer en meer ten prooi aan de orthodoxie. Vroeger vormden de linkse partijen een tegenwicht, maar sinds die levensbeschouwelijk „neutraal“ zijn, staan zij machteloos. Op een of andere manier zullen de linkse partijen dan ook weer tot het humanisme moeten terugkeren en — in tegenstelling met vroeger — tot een bewust humanisme. Pas als zij dit als positief beginsel in hun vaandel voeren, kan tegen de orthodoxe drijfverij een dam worden geworpen. A. VAN KREVELD.

(Wij hebben gaarne een plaats gegeven aan de beschouwing van dr. van Kreveld.

Gedicht en Lezer

Een nieuw boek, nog niet opengesneden, we wenden het om en om in onze hand, en we beginnen er niet aan zonder een lichte aarzeling. Het is zo gaaf zo, het is een ongeschonden wereld van mogelijkheden en beloften.

Een nieuwe dag, die aanbreekt ... neen, dat is iets anders, dat is het werk, de plicht van gisteren en eergisteren, van morgen en altijd. En dus gaan we naar ons werk met ogen, die niets anders opnemen dan wat ze alle dagen zien en we registreren plichtmatig: „De zon schijnt en het waait een beetje.“

Slechts een enkele keer gebeurt het, dat we de stralende heerlijkheid van het zonlicht werkelijk ondergaan en dat de wereld zich als nieuwgeboren openbaart aan onze blik.

Van zulk een moment spreekt „l'Envoi“ van Anton van Duinkerken, een gedicht van blijde levensaanvaarding: „Laat ons vergeten wat gisteren was, want vandaag is een kostbaar bezit.“

De wereld was de dichter altijd wel vertrouwd, maar vandaag ontdekt hij haar stralende schoonheid. Er komt iets in hem van een speelse overmoed: het zonlicht in de straat, hij ziet het als de robuste vreugde van een matroos, die zingt; de pittige zeewind is een hit, die de stad door holt. Dan wordt zijn aandacht dieper, inniger bij het zien van het wonderlijk glanzend venster. De middaggeluiden geven hem nog altijd de sensatie van nieuw, jong leven, maar dan komt de avond ... ook de meest stralende dag gaat voorbij. Doch de vreugde, door zo'n dag gewekt, is blijvend en het gedicht eindigt met een triomfantelijk beeld voor de onvergankelijkheid van het licht.

Dit teken van levensblijheid plaatsen we bij de ingang van het nieuwe jaar.

L'ENVOI.

*Laat ons vergeten wat gisteren was, want vandaag is een kostbaar bezit,
De zon is op straat als een zingend matroos en de wind van de zee is een hit,
Die holt door de stad en hinnikt en briest. En doorlicht als de ziel van een kind
Staat, wonderlijk glanzend, het venster wit tussen ons en de zon en de wind.
Beluister de middaggeluiden der stad; de kinderen gaan in de zon,
Hun ogen zijn goud en hun liederen luid of het leven opnieuw begon.
Voor jou werd de wereld een feest en voor mij een vriendin, die ik ken
Van toen ik een kind was, maar die ik eerst zie nu ik man geworden ben.
De dagen gaan over ons heen als bij nacht over zee signalen van vuur.
Ze wekken een kort en vergankelijk beeld, maar een vreugde van eeuwige duur;
De dag zijn waaierende lichten, en als je die uit ziet gaan,
Bedenk, hoe nog bomen als juichende pluimen op toppen van bergen staan.*

ANTON VAN DUINKERKEN.

Hij benadert het vraagstuk echter uit een bepaalde hoek, en komt daardoor tot een conclusie, waar nog veel over te zeggen zou zijn. Wij hopen dit in een volgend nummer te doen, waarbij wij er vanuit zullen gaan, dat er principieel gestreefd moet worden niet naar een evenwicht in de sfeer van de staat tussen de verschillende levensbeschouwingen, maar naar consequente aanvaarding van scheiding van kerk en staat. — Red. M. en W.)

Uit inhoud van De Nieuwe Stem

Het Decembern timer van De Nieuwe Stem bevat o.a. een lezenswaardig artikel van Alb. de la Court over De Betekenis van de R.T.C. De H.H. Kruisinga en Kooy schrijven over het probleem van de tijd i.v.m. het vooruitzien in de tijd bij helderziendheid. Vestdijk vervolgt zijn roman „Ivoren Wachters“, Anthonie Donker geeft een nieuwe vertaling van Coleridge's Rime of the ancient meriner.

Het is maar een naam, en toch ...

Ds Veldkamp, voorzitter van de Haagse Jeugd Actie, richt een open brief tot de Hagenaars ten behoeve van boeken voor de verschillende jeugdclubhuizen in die stad. Hij eindigt met de mededeling, dat men zelf z'n gift kan bestemmen voor de r.k., prot. chr., of **neutraal-humanistische** jeugdhuizen.

Neutraal-humanistisch: een akelige combinatie. Er bestaan ongetwijfeld neutrale clubhuizen. Maar wat zou men zeggen van de combinatie: neutraal-katholieke of: neutraal-christelijke jeugthuizen? Wij nemen het ds Veldkamp niet kwalijk, dat hij in het proces der vervanging van het akelige woord „neutraal“ door het positieve „humanistisch“ onderweg is. Maar dit tussenstation is een onding. Dan is „neutraal“ altijd nog beter. Wie echter beseft, dat het voor het heden menigmaal tekort schiet, zal „humanistisch“ de voorkeur geven.

Kabouters willen schaatsenrijden

Is dat nou winter?", klaagde kabouter Knolneus en hij wreef met beide handjes langs zijn dikke neus, waaraan hij zijn bijnaam had te danken. Eigenlijk heette hij Leo van Beukenwortel tot Vliegenschwam, hij was dus van hoge kabouteradel. Die rare neus en zijn vreemde naam had hij gekregen, toen hij eens nieuwsgierig zijn toen nog hupse wipneusje in een wespennest had gestoken. Eén fikse steek en hij heette Knolneus.

Leo stond met zijn vriendje Dikkebil — ook al een bijnaam, die geven de kabouters elkaar graag! — bij het vijvertje diep in het sprookjesbos. Hoewel het al midden Januari was had er nog geen vliesje ijs op het spiegelgladde water gelegen. Knolneus en Dikkebil wilden graag schaatsenrijden, daarin waren zij meesters! Maar de ene dag scheen de zon lekker warm en de volgende dag regende het. Het wilde maar niet gaan vriezen.

„Ik heb mijn schaatsen maar weer in het vet gezet,” zei Dikkebil, „Kaen-Emmi, de opperweermaker, zegt, dat we deze winter geen ijs krijgen!”

„Hoe kan die man dan van winter spreken?”, vroeg Knolneus, „Ik neem dat gewoonweg niet. Ik wil schaatsenrijden!”

„Maar hoe?”

„Maar hoe?”, zei Dikkebil. Ze gingen naast elkaar op het zachte mos zitten, drukten hun rechter wijsvinger tegen hun neuzen — je weet, dat doen kabouters altijd als zij diep nadenken! — en peinsden wel een uur lang, hoe zij aan ijs konden komen. Eensklaps sprong Knolneus op en schreeuwde: „Ik weet het!” Hij fluisterde Dikkebil iets in zijn oor en toen sprong ook die op. Samen zongen zij:

„Ik wil rijden, rijden, rijden,
„En een baantje glijden, glijden
„Op het ijs van 't meer,
„Heen en weer, keer op keer.”

En liepen naar hun vriendjes, die verderop aan het voetballen waren met een hazelnoot. Daar werd gefluisterd, van „Hoera” geschreeuwd en rondgehuist. Toen renden alle kabouterventjes naar huis.

Een uur later waren zij terug, ieder had een kabouter-emmertje bij zich. In een lange rij liepen zij, het ijslied zingend, door het bos, over de vochtige velden naar de mensensstad. Toen het al helemaal donker was kwamen zij daar aan. Voorzichtig slopen zij door de straten en als er een mens aankwam, verscholen zij zich in een portiek. Ze waren zó klein, dat zij gemakkelijk met z'n allen daarin konden.

Eindelijk kwamen zij op de Markt en daar zochten zij „Napolitania” op, de grote winkel,

waar een donker mens-met-een-zwarte hangsnor Italiaans ijs verkocht. De deur was al gesloten, maar daarvan trokken de kabouters zich niets aan. Zij kropen een voor een door de brievenbus en klommen langs de verchroomde ijzeren stangen op het buffet. Ze knoopten Knolneus een touw om zijn middel en lieten hem in de ijsbus zakken. Stuk voor stuk vulde Knolneus de emmertjes, daarna renden ze hals over kop de winkel door, klommen naar buiten, hobbeldebobbelden langs de straten, de velden over, door het bos naar de vijver. Daar leegden alle kabouters hun emmertjes en ziet, een dikke, roomgele ijslaag bedekte het water. Naar huis, schaatsen halen, onderknopen, het was allemaal maar een paar minuten werk. Knolneus gleed het eerste van de kant af het ijs op, maar..... hij plonsde pardoes in het water.

Bedremmeld keken de andere kabouters naar hun kletsnatte vriendje, dat even later de wal opkroop. „Brrrrr, blubberdeblubberdeblubber, eh-haa, eh-haa,” hijgde het kereltje, „Het is heerlijk!”

„Heerlijk?”, schreeuwden alle kabouters verbaasd. „En je zakte er door en je bent kletsnat!”

„En toch is het brrrrr-heerlijk!”, verzekerde Knolneus. „Proef zelf brrrrr-maar!”

„Proeven?”, riepen ze weer allemaal.

„Ja, het is brrrrroomijs, en lekker!”, zei Knolneus. Hij liet zich op zijn natte buik vallen en begon aan de vijver te likken. Toen vielen ook de andere kabouters op

Een, twee, een, twee. Rustig aan, dan leer je het wel, al ben je — als Indonesisch meisje — niet erg aan de Nederlandse kou gewend.

hun buikjes en likten. Ze likten de hele vijver schoon en zuchtten van genot.

Maar schaatsen-gereden, dát hebben ze de hele winter niet!

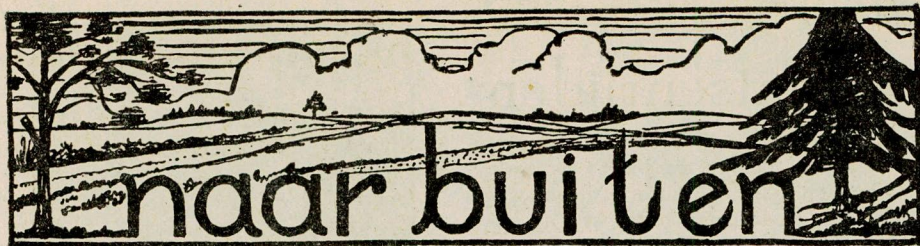
J. VÉES.

Nieuwe Sterren

In het blauwe hemelland
Zit reus Glimglansgrijpen,
Op een oude zonneschijf,
Sterretjes te slijpen.
Met zijn linker reuzenhand
Strooit hij glinstrend zonnezand
Op het glanzend gele wiel
Dat zo snel rondsnoert,
Dat je, als je 'r lang naar kijkt,
Zeker draaiertig wordt!
En zijn rechter klemmt de steen,
Mooier vind je er niet één!
Aan één kant is hij nog dof,
Die zit Glimglansgrijpen,
Met z'n tongpunt uit z'n mond,
Schitterblank te slijpen.
Glimglans is nu opgestaan,
Want het slijpen is gedaan.
Hij loopt traag de melkweg langs,
Zie hem nu eens zoeken

Naar waar nog geen sterren staan
In de hemelhoeken.
Daar kan best nog eentje bij,
In die lange sterrenrij.
Maar de hemel is te hoog,
Glim klimt op de maan.
Op die gladde, gele bol,
Blijft hij balancerend staan.
Dan, met lijm en kwast,
Plakt hij 't sterretje vast.
Ergens in Amerika
Springt prof. Frons in 't rond en
Hij roept: „Hiephiephoera,
'k Heb een ster gevonden!”
Plotseling is hij nu beroemd,
Overal wordt zijn naam genoemd.
Maar in 't blauwe hemelland
Zit reus Glimglansgrijpen,
Op die oude zonneschijf,
Weer een ster te slijpen.
Elke dag komt eentje klaar.
Tel ze iedere avond maar!

VICTOR ANSTRA.

In de tijd toen de bonte kraaien de zwarte verre overvleugelden, toen in de boerensloten in de vroege morgen een dun laagje ijs glinsterde en het rode zonnetje opklom over de wit gerijpte weilanden

In de tijd toen de mensen elkaar surprises bereidden en Sinterklaas halsbrekende toeren op onze daken verrichtte, toen we met elkaar aanzaten aan een feestelijk versierd Kerstmaal en de te vette kalkoen ons zwaar opbrak na de vele magere jaren, in de tijd toen we veel heil en zegen tegelijk met poedersuiker, oliebol en warme punch naar binnen werkten

In die tijd waren enige nijvere leden van onze centrale buitenwerkcommissie op het pad, zeurden zij rond in kale kamphuizen waar de stoelen ongezellig stonden opgestapeld, terwijl de poes over de boenende zwabber wipte, in die tijd voerden zij gesprek op gesprek met alle mogelijke directies en kamphuisbeheerders, in die tijd haalden zij een koude neus in het Oosten, Westen en Zuiden van het land op zoek naar de meest ideale plekjes voor de zomerkampen van het Verbond. En het resultaat? Welnu hier volgt een eerste overzicht. In het volgende nummer van deze nu weer regelmatig verschijnende rubriek gaan we dieper op een en ander in:

15—22 Juli. Kamp Culturele Vorming. Prijs f 25,— (+ f 0,50 administratiekosten).

Dit kamp wordt gehouden op de Paasheuvel te Vierhouten. Deelnemers kan ieder die 18 jaar of ouder is. Het ligt in de bedoeling in dit kamp vooral de volgende onderdelen van het culturele werk op de voorgrond te plaatsen: zang, muziek, dans, leken spel, voordracht.

Er zullen weer werkgroepen voor ieder van deze onderdelen worden gevormd, er komen lezingen, terwijl daarnaast toch ook nog wel tijd overblijft voor de nodige ontspanning, wandelen, zwemmen enz.

15—22 Juli. Cultureel Trekkamp. Prijs f 25,— (+ f 0,50).

Dit kamp zal, op de fiets, trekken van Vierhouten, via Ommen naar Rijssen. Men verblijft dan enkele dagen in Vierhouten, één dag in Ommen en tenslotte weer enkele dagen in Rijssen. Het slapen gebeurt in tenten. Wij stellen ons voor dat voor dit kamp vooral liefhebbers van biologie, heemkennis en geschiedenis zich zullen aanmelden en voor deze onderdelen zullen in dit kamp dan ook werkgroepen worden gevormd.

Voor beide kampen geldt: pracht-kampen voor hen die hun vakantie actief willen doorbrengen, zij het op andere wijze actief dan in het dagelijkse werk, echter niet geschikt voor hen die veel rust en zeer weinig inspanning wensen.

Wat de werkgroepen betreft: Men moet wel liefhebberij in het werk van zo'n groep hebben, vakbekwaamheid is echter zeer bevestigd niet nodig.

15—22 Juli. Kindertentenkamp bij het Meenthuis te Blaricum. Prijs f 21,— (+ f 0,50).

Dit wordt een kamp voor kinderen van 7 jaar en ouder. In de eerste plaats hopen wij dat dit kamp bezocht zal worden door de kinderen wier ouders aan een der beide culturele kampen deelnemen, het is echter ook toegankelijk voor alle andere kinderen. Dat we in deze kampen voor uitstekende leiding en een fijn programma zorgen spreekt vanzelf. U hoort daar binnenkort in deze rubriek meer van.

5—12 Augustus. Studiekamp op het Meenthuis te Blaricum. Prijs f 25,— (+ f 0,50).

Dat wordt dus een week waar we ons eens degelijk met de theoretische grondslagen van onze levensovertuiging gaan bezighouden, wat niet wil zeggen dat er ook niet eens een praktisch onderwerp ter sprake zal komen. Er zal natuurlijk toch ook flinke aandacht worden besteed aan ontspanning. We zijn nog bezig met een poging om in dit kamp ook een groepje Humanisten uit Engeland te krijgen. Lukt het niet dan blijven we als Hollanders onder elkaar en we hebben ook dan nog wel enige mogelijkheden om er een prachtige week van te maken.

5—12 Aug. Familiekamp op de Eikenhoeve te Vierhouten.

Deelnemers: Alle leeftijden vanaf 7 jaar. Prijzen: 7—12-jarigen f 19,— (+ f 0,50); boven 12 jaar f 26,— (+ f 0,50).

De Eikenhoeve is een boerderij in de omgeving van de Paasheuvel te Vierhouten, die door de A.J.C. tot een prettig Kampeer-

huis is omgebouwd. Er is een gezellige conversatie-zaal, er zijn frisse slaapzalen met goede bedden.

We stellen ons dit kamp als volgt voor: De ouderen bewonen de Eikenhoeve, men slaapt op aparte mannen- en vrouwenzalen. De kinderen slapen onder goede leiding apart in tenten, zij krijgen ook een eigen grote conversatietent. Er komt dus meer scheiding tussen ouderen en kinderen dan vorig jaar, zo zal er ook apart worden gegeten. Toch zullen we door een aantal gezamenlijke bijeenkomsten de eenheid als familiekamp bewaren.

Het algemeen oordeel vorig jaar was dat onze familiekampen te groot waren (± 200 deeln.). We zullen dit jaar bij geen der familiekampen hoger gaan dan ± 125 deelnemers.

12—19 Aug. Familiekamp op de Eikenhoeve te Vierhouten.

Prijzen en omstandigheden dezelfde als in het vorig kamp. Op deze wijze kan men dus, en velen stellen dat op prijs, 14 dagen achtereen in onze familiekampen doorbrengen. Vanzelfsprekend kan men het echter ook bij één week laten.

12—19 Aug. Familiekamp op „De Besthmenerberg” te Ommen.

Deelnemers: Alle leeftijden (dus ook beneden 7 jaar).

Prijzen: 0—7 j. f 15,— (+ f 0,50)
7—12 j. f 19,— (+ f 0,50)
boven 12 j. f 26,— (+ f 0,50)

Hier wordt de situatie heel anders dan op de Eikenhoeve in Vierhouten. In de eerste plaats slapen hier de gezinnen bij elkaar. We hebben n.l. een aardig dorp van 24 houten huisjes. In 20 daarvan kunnen 2 of 3 personen slapen, in 4 kunnen 4 of 5 personen slapen. Daarnaast krijgen we zoveel gezinstenten voor 3, 4, 5 of 6 personen als we willen, en U hoeft in die tenten niet op het stro te slapen, maar op uitstekende Amerikaanse veldbedden. Bovendien komen er dan nog een conversatietent voor de ouderen en 2 speeltenten voor de kinderen.

De Besthmenerberg is een van de mooiste plekjes van ons land wat natuurschoon betreft. De Stichting Jeugdkampen waarvan we hier de gast zijn bezit een zeer groot en rijk grondgebied met bos, zandverstuiving, zwembad enz.

19—26 Aug. Familiekamp op „De Besthmenerberg” te Ommen.

Prijzen en omstandigheden als in het vorig kamp.

Ook hier dus weer de mogelijkheid om eventueel 14 dagen te blijven. Ook mensen zonder gezin zijn natuurlijk welkom in deze kampen.

29 Juli—5 Aug. Jongerenkamp in tenten te Rijssen.

Prijs: wordt nog nader bekend gemaakt. Evenals vorig jaar zullen onze jongeren

Naar buiten

(Vervolg van pag. 12)

hun kamp te Rijssen houden. Ook jongeren die geen lid zijn van het Verbond zijn welkom. Voor de deelnemers van het vorig jaar is geen aanbeveling nodig; hopelijk komen er dit jaar ook nog vele anderen.

19 Juli—26 Juli en 26 Juli—2 Aug.

Tentenkampen voor Middelbare scholieren van 15 jaar en ouder.

Deze kampen worden georganiseerd in samenwerking met de Studenten Vereniging op Humanistische grondslag.

Prijs f 25,— per week.

Het kampterrein ligt in het Drouwenerzand op de Hondsrug.

Aan dit programma behoeft voorlopig niet veel te worden toegevoegd. Wij verwachten dat het aantal deelnemers dit jaar weer groter zal zijn dan het vorig jaar. Bovendien willen we onze kampen kleiner houden, het is dus zaak zich zo vroeg mogelijk op te geven, men kan dat nu reeds doen:

Voor het jongerenkamp (te Rijssen) bij: A. Mijnster, Tuyl v. Serooskerklein 21, Amsterdam.

Voor de scholierenkampen (Hondsrug) bij: W. Geerts, Nieuwelaan 56, Delft.

Voor alle overige kampen: Centraal Bureau Humanistisch Verbond, Bleijenburgstr. 1, Utrecht.

Nieuwe boeken

Maurits Dekker: Amsterdam bij Gaslicht. Uitg. Het Wereldvenster; A'dam 1949. Wie van Amsterdam houdt of belangstelling heeft voor het gewone leven in het verleden (het begin van deze eeuw), die zal aan dit aardige boekje veel genoeg beleven!

Henriëtte Roland Holst: Het Vuur brande voort. Uitg. N.V. Ditmar; A'dam 1949. Vele herinneringen uit haar rijke, volle leven haalt Henriëtte Roland Holst in dit boek op, ongelijk van waarde, maar door haar persoonlijkheid toch dikwijls boeiend. Zij vullen menigmaal onze kennis aan, die wij van haar leven en tijd hadden.

Gastmaal der Eeuwen. In deze reeks tafelen uit de cultuurgeschiedenis van Europa verschenen in 1949 vier deeltjes. Dr. D. Loenen schreef over **Het Griekse geweten**, n.l. over Socrates en Athene; Prof. dr. H. Wagenvoort over **Gistende Cultuur**, en wel over Cicero en zijn tijd; Theun de Vries behandelde de tijd en maatschappij van Karel de Groote onder de titel **Leerschool voor Barbaren**; tenslotte publiceerde dr. J. B. Knipping **Hooglied in Steen**, over de Kathedraal. Het zijn keurig verzorgde, handige en goed leesbare boekjes, elk ruim 60 blz., goed geïllustreerd, zeer geschikt ook voor bibliotheken van scholen en clubhuizen.

JAARLIJKS CONGRES

Den Haag: 25 en 26 Maart

Begroting 1950.

1. Contributie	f 15.000,—
2. 100 X 100 actie	„ 10.000,—
3. Extra baten	„ 8.000,—
	f 33.000,—

AGENDA.

1. Opening.
2. Ingekommen stukken, mededelingen, notulen.
3. Verslagen secretaris, penningmeester, financiële commissie.
4. Voorstellen gemeenschappen.

Toelichting: Bij deze uiterst sobere begroting is verondersteld, dat de 100 X 100 actie ook dit jaar tenminste f 10.000,— zal opleveren, terwijl bovendien aan diverse baten nog f 8.000,— moet worden opgebracht. Zeer aantrekkelijke plannen hiervoor zijn reeds ontwikkeld en zullen te zijner tijd worden bekend gemaakt. Het H.B. moet zich de vrijheid voorbehouden hiertoe dienstige aanvullende voorstellen zo nodig de volgende maand te publiceren. Alleen bij het slagen van deze plannen zal het mogelijk zijn het vermogen verder intact te laten, wat voor de handhaving van een gezonde financiële positie volstrekt noodzakelijk is.

Reglementswijziging: Art. 20 h.h. regl. 2e lid worde gelezen:

Voor hen die een jaarlijks (gezins-)inkomen genieten van f 2500,— of minder, bedraagt de contributie f 0,10 per week of f 5,— per jaar. Zij voor wie deze contributie een ernstig bezwaar is kunnen volstaan met een contributie van f 3,— per jaar. Voor iedere f 500,—, die het jaarlijkse (gezins-)inkomen meer bedraagt, neemt de jaarlijkse contributie in het algemeen met f 3,— toe.

(Hoofdbestuur)

Toelichting: Na de voorlopige bespreking op het vorige congres van het toenmalige contributievoorstel heeft het Hoofdbestuur de kwestie van de contributie opnieuw onder ogen gezien. Daarbij dienen de volgende punten overwogen te worden:

- a) De f 1,50-klasse (en in mindere mate de f 3,—klasse) kan niet gehandhaafd worden: administratie en maandblad vergen aanzienlijk meer.
- b) Een algemene verhoging van de contributie is op dit tijdstip principieel en propagandistisch ongewenst.
- c) Ondanks bepaalde bezwaren tegen de contributieschaal is afschaffing van de evenredigheid zeer aanvechtbaar.
- d) Een contributie van f 0,10 per week is als minimum praktisch en propagan-

4. Mens en Wereld	f 5.000,—
5. Salarissen, alg. onkosten	„ 25.500,—
6. Gewesten	„ 750,—
7. Jongeren	„ 750,—
8. Onvoorzien	„ 1.000,—
	f 33.000,—

5. Inleiding dr. G. Stuiveling.
6. Voorbereiding program van actie 1950.....
7. Begroting en reglementswijzigingen.
8. Verkiezing H.B. en financiële commissie, overdracht.
9. Rondvraag.
10. Sluiting.

distisch aantrekkelijk.

Op grond hiervan stelt het Hoofdbestuur voor de contributieschaal in principe te handhaven, maar de eerste twee klassen samen te voegen en de contributie daarvoor te bepalen op f 5,— per jaar. Vertrouwd mag worden, dat de leden, die thans f 6,—, f 9,—, f 12,— enz. betalen, hun contributie niet met f 1,— zullen verminderen. Zij die f 3,— betalen kunnen dat desgewenst blijven doen.

Candidaten-Hoofdbestuur.

Dr. J. P. van Praag, 1e voorzitter.
Dr. G. Stuiveling, 2e voorzitter.
Drs. I. Vijlbrief, secretaris.
J. Bijleveld, penningmeester.
Dr. J. C. Brandt Corstius, hoofdredacteur.
Mevr. J. C. Blikslager—v. d. Sigtenhorst.
E. Nordlohne.
Mevr. H. A. Polak—Schwarz.
J. Rogge.
Ir. P. Schut.
G. Stellinga.
Mr. A. Stempels.
D. W. Stork.
Prof. Dr. J. B. Tielrooy.
Mr. Dr. J. In 't Veld.
Dr. Libbe van der Wal.
M. G. Warffemius.
Mr. H. B. J. Waslander.

(Hoofdbestuur)

Toelichting: Prof. Mr. H. R. Hoetink, Dr. D. Loenen en Prof. Dr. H. J. Pos stellen zich wegens tijdsgebrek niet meer beschikbaar.

J. Bijleveld is secretaris der directie van een Nederlands-Indonesische maatschappij; E. Nordlohne is een bekende figuur in de kringen der V.V.D. en ec. drs.; G. Stellinga is wnd. gewestvoorzitter van district Groningen—Drente, D. W. Stork is industrieel in Hengelo.

Candidaten Financiële Commissie.

M. J. Manneke, deurwaarder.
M. de Klerk, hoofdonderwijzer.
H. Wijers, bedrijfsleider.

(Hoofdbestuur).

BALANS per 31 December 1949

Pand Bleyenburgerstraat	f 15.389,92		<i>Eigen vermogen.</i>	
Afschrijving 8-11-'49—31-12-'49	" 89,92	f 15.300,—	Reservefonds	f 25.500,—
			Fonds Volksopvoeding	" 7.263,59
Verbouwingskosten pand Bleyenburgerstr.	f 3.062,36			f 32.763,59
Afschrijving 8-11-'49—31-12-'49	" 62,36	" 3.000,—	Af: Nadelig saldo Ai Pi	f 13.562,97
			Nadelig saldo 1949	" 7.898,51
Inventaris	f 3.220,21			" 21.461,48
Afschrijving t/m 31-12-'48	f 417,10			" 11.302,11
Afschrijving 1949	" 435,30			
	" 852,40		Reserve voor bijzondere doeleinden	" 1.000,—
		" 2.367,81	<i>Vreemd vermogen op lange termijnen.</i>	
Bouwsommen Rohyp	" 1.985,—		Hypotheek o/g	f 11.000,—
Voorraad boeken brochures	" 1.258,90		Leningen	" 5.350,—
Debiteuren	f 240,05			" 16.350,—
Af: Res. v. dubieuze posten	" 26,45			
	" 213,60		<i>Schulden op korte termijn.</i>	
Afdelingen	" 697,86	" 911,46	Crediteuren	f 8.317,68
			Diverse vooruitontvangen en te betalen posten	" 3.769,81
Vooruitbetaalde en te vorderen posten.				" 12.087,49
Contributies	3.343,96			
Opbouwfonds	" 1.869,—			
Boeken en brochures	" 350,50			
Centr. Raad voor Buitenl. kindersoorg	" 587,98			
Diversen	" 837,90	" 6.989,34		
<i>Liquide middelen.</i>				
Effecten	f 5.327,50			
Kas	" 153,51			
Bank	" 1.691,95			
Postgiro	" 1.754,13	" 8.927,09		
		f 40.739,60		f 40.739,60

REKENING van Ontvangsten en Uitgaven over het jaar 1949

Contributies	f 12.816,35	Exploitatie Maandblad	f 4.968,30
Opbouwfonds	f 10.094,50	Congres April 1949	" 494,67
Kaarten op Tafel-Actie	" 1.771,64	Verlies op verkoop kalenders	" 343,35
	" 11.866,14	Subsidie Jongerenwerk	" 587,50
Boeken en brochures.		Buitenkerkelijk Bureau voor pleegkinderen	" 1.388,65
Opbrengst	f 2.325,64	Stichting Mens en Wereld	" 500,—
Kortingen	" 185,45	Gereserveerd voor bijzondere doeleinden	" 1.000,—
		Salarissen	f 11.228,02
	f 2.140,19	Sociale lasten	" 1.060,14
Aankoop en overige kosten	" 1.615,55	Pensioenpremies	" 1.064,14
	" 524,64		" 13.352,30
Diverse baten.		Algemene kosten	" 10.919,36
Woord van de Week	f 291,04	Afschrijving Debiteuren	" 32,35
Schriftelijke cursus	" 122,—	Afschrijving Inventaris enz.	" 587,58
Kadercursus	" 91,17		
Huren	" 55,—		
Interest	" 491,55		
Diversen	" 17,66		
	" 1.068,42		
Nadelig saldo	" 7.898,51		
	f 34.174,06		f 34.174,06

Stichting Mens en Wereld

Hieromtrent geeft een duidelijk, overzichtelijk geschriftje van deze Stichting antwoord. En ieder, die de geestelijk-sociale verzorging op humanistische grondslag een goed hart toedraagt, in het bijzonder van

het buitenkerkelijk volksdeel, wordt aangeraden het te lezen en door te geven. Het bevat richtlijnen voor de geestelijk-sociale verzorger en een schema van werkzaamheden der Stichting. Hier behoeft niet te worden betoogd, van welk groot belang het is, dat van humanistische zijde dit zo lang

verwaarloosde werk wordt opgenomen. Het welnsagen is geheel afhankelijk van de bereidheid der buitenkerkelijken hun verantwoordelijkheid op dit punt te aanvaarden en inderdaad te laten blijken. Het adres van de Stichting is: Bleyenburgerstraat 1, Utrecht, telef. 10163.

De motor draait . . .

Op Oudejaarsavond hebben we met elkaar gezongen: Laat ons omzien voor wij verder gaan. Och, natuurlijk kun je ook op ieder ander moment van het jaar wel „terugzien”, maar wij rekenen nu eenmaal met jaren.

Hoe was 1949 voor ons Verbond? Dan moet in de eerste plaats worden gezegd dat het werk reeds zo veelomvattend is dat een volledig jaaroverzicht waardoor een buitenstaander een goed inzicht zou krijgen, onmogelijk is. Vijftig gemeenschappen doen regelmatig hun werk en we zullen dus enkele — vooral centrale — feiten moeten vermelden.

Verheugend is dan in de eerste plaats dat onder onze ruim vijftig gemeenschappen praktisch geen „papieren” gemeenschappen voorkomen; de een meer, de ander minder, doen zij alle hun werk van binding en vorming. De ledenaanwas van het Verbond ging regelmatig door, zo met een kleine honderd per maand en het is hier wel de plaats de vraag eens te stellen of dit altijd zo zal moeten doorgaan. Er zijn er ongetwijfeld onder ons die door dit aantal zijn teleurgesteld. Bij de oprichting van het Verbond hebben velen van ons wel gedacht dat dit nu de organisatie was waartoe vele duizenden of wellicht tienduizenden vanzelfsprekend en plotseling zouden toetreden. Deze mensen voelen zich, nu de groei wel regelmatig maar toch langzamer gaat dan zij zich voorstelden, wat ontgoocheld. De vraag is of deze regelmatige maar kleine groei te verklaren is en ik meen die vraag bevestigend te moeten beantwoorden. Ik zie o.a. twee oorzaken.

Velen in buitenkerkelijk Nederland, evenals velen in de kerken, denken reeds lang niet meer in uitgesproken levensbeschouwelijke richting. Zij houden zich of weinig met de problemen van het leven bezig of zij benaderen deze slechts vanuit een politiek, sociale of economische gezichtshoek. De laatste, levensbeschouwelijke kant van de problemen verstoort hun reeds traditioneel geworden kijk op de problemen, zij gevoelen eerder een zekere wrevel t.a.v. deze onrustbrengende factor dan een verheugenis over de mogelijke verdieping. En dan is er de grote groep van mensen die op grond van een vaag doorleefd eenheidsstreven grote huivering vertonen voor een levensbeschouwing die, zoals zij dat noemen, hun in een hokje wil opsluiten. Het zijn de mensen die geen oog hebben voor het feit dat werkelijke eenheid slechts kan groeien via de onderscheiding van de wezenlijke verschillen. En dan ligt de taak, waaraan wij in 1949 voortdurend hebben gewerkt en die ook in 1950 nog niet zal zijn volbracht, duidelijk voor ons: aan te tonen hoe het Moderne Humanisme door zijn invloed op de enkele mens noch de oplossing van de problemen, noch de een-

wording van ons volk in de weg staat, maar er veel meer de noodzakelijke voorwaarde voor is. In dit licht moet men zien de honderdtallen Zondagochtendbijeenkomsten en cursussen, de radiotoespraken en de reeds talrijke brochures van of door ons Verbond.

Alleen reeds daarom moet het werk in onze gemeenschappen voortgang vinden en het is verheugend te constateren aan het einde van een jaar dat onze gemeenschappen zich ook steeds beter consolideren. Wel ligt het zwaartepunt van ons Verbond nog in de provincies N.-Holland en Z.-Holland, maar ook in de andere gewesten komen meer mogelijkheden; in Friesland b.v. ging ons werk tot voor kort vrij stroef, maar juist de laatste maanden zien we daarin een duidelijke kentering komen. Werkten we in 1948 in de eerste helft van 1949 in Friesland met 4 gemeenschappen, thans zijn er nog vrij vlug drie bijgekomen, Nijehorn, Witmarsum en Drachten, waarvan vooral de laatste, gestart met een flinke groep nieuwe leden en voldoende kader, een veelbelovend begin te zien geeft. We zijn er zeker nog niet in Friesland, maar we hebben toch de indruk dat we hier de moeilijkste jaren achter de rug hebben.

Ook in Twente/Achterhoek en Zeeland winnen we terrein. Terwijl in het eerste gewest de actieve gemeenschap Almelo onze rijen versterkte, terwijl Winterswijk nu binnenkort zal beginnen, drongen we in Zeeland de vesting Zierikzee binnen, terwijl in Breskens en Terneuzen behoorlijke contacten zijn gelegd. Een praktisch probleem treedt hier nu aan de orde: Het werk in kleine, ver van het centrum gelegen plaatsen zal zeker andere vormen moeten krijgen dan dat in de grote gemeenschappen in het centrum van ons land.

In culturele opzichten heeft het jaar 1949, centraal gezien, het belangrijkste evenement gebracht in onze zomerkampen. Zeven kampen met totaal 550 à 600 leden is zeker geen slechte prestatie. Ook hier is 'een eigen vormgeving aan het groeien. Uit ons kamp Culturele Vorming, uit onze familiecampen zullen in de komende jaren humanistische kampgemeenschappen groeien die voor de verrijking van de enkele mens en voor de groei van het gemeenschapsbesef in de rijen van humanisten van zeer groot belang zullen blijken te zijn. In de rubriek „Naar Buiten” van dit nummer van Mens en Wereld vindt U het schema voor het kampwerk 1950 waaraan U zult kunnen zien dat we ons dit werk opnieuw uitgebreid en verbeterd voorstellen. Zullen er in 1950 wellicht zeven honderd mensen aan deel nemen?

Drie jaar geleden nog maar telde ons eerste kampwerk zeventig deelnemers. Mede onder invloed van de kampen ontwikkelden zich ook allerlei cultureel werk in gewesten en gemeenschappen. We denken aan ver-

schillende weekends en familiedagen, aan de Loevestein-tocht van verschillende gemeenschappen, aan het zangkoor Vox Humana van de muziekgroep „De Zuiderkring” te Amsterdam, die U op ons aanstaand congres te Den Haag zult kunnen zien en horen.

Heel belangrijk was de uitbreiding van het werk van z.g. geestelijk-sociale verzorging in 1949. In verschillende gemeenschappen wordt dit werk, de verzorging van de enkele mens, ter hand genomen. Hier in huisgezinnen, elders in een ziekenhuis, ook wel in gevangenissen. Met dit werk groeit de mogelijkheid het Humanisme in duidelijk zichtbare gestalte te zetten voor die velen die door het abstracte denken niet te benaderen zijn. Dan moet het echter op goede, verantwoorde wijze worden opgezet. Het is in verband hiermede dat we het aanzien hebben gegeven aan de Stichting Mens en Wereld. Het werk van deze stichting zal eerst in 1950 zijn volle mogelijkheden krijgen, en we verwachten stellig dat het dan een zeer belangrijke plaats in ons Verbondsleven zal gaan innemen. Zoals het afgelopen jaar het werk van het Buitenkerkelijk Bureau Pleegkinderen een voortdurende bron van activiteit is geweest, zo zal in het nieuwe jaar, maar dan in veel omvangrijker mate, Mens en Wereld zijn plaats in (en buiten) onze rijen gaan innemen.

Met enige trots kunnen we op het werk van het Buitenkerkelijk Bureau terugzien. Zeker, we hebben veel verkeerded gedaan en ook lang niet genoeg. Maar het is toch wel aardig te constateren dat dit bureau $7\frac{1}{2}\%$ van het totaal aantal buitenlandse kinderen dat door alle organisaties tezamen in ons land is opgenomen, heeft verzorgd. Als we weten dat daarnaast de vereniging Humanitas (in samenwerking met de socialistische beweging) ook nog weer eens $7\frac{1}{2}\%$ van dit totaal heeft verzorgd, dan is dat samen 15% die door niet-confessionele organisaties zijn opgenomen. Dat komt bijna overeen met het percentage der buitenkerkelijken bij de laatste volkstelling. Hetgeen wat zeggen wil, voor organisaties die ternauwernood vier jaren bestaan.

Het werk van het Buitenkerkelijk Bureau loopt af, in 1950 zullen we de liquidatie ervan wel meemaken. Hulde aan de vele, vele werkers overal in den lande.

Men ziet, ook bij een vluchtig overzicht van enkele van de belangrijkste gebeurtenissen: de motor heeft gedraaid in 1949.

Mogen we nog iets over de financiën zeggen? Het is welhaast vanzelfsprekend dat een nog kleine organisatie bij dit vele grote werk het financieel moeilijk heeft. Bovendien laat ons heel eerlijk zijn..... de buitenkerkelijke mens is niet in die mate als de kerkelijke mens gewend om geld te geven voor geestelijke en sociale doeleinden. Vergeet we niet dat daar bij de kerken ook wel een zekere morele en wettelijke (kerkbelasting) verplichting achter zit. Toch gelukt het in onze rijen steeds beter de offervaardigheid aan te wakkeren. Voorbeelden

daarvan uit 1949? Voor de buitenkerkelijke bureaux is meer dan tienduizend gulden bijeengebracht. De actie (de 100 X 100) die drie jaren achtereen zal moeten dienen om de handhaving en de uitbouw van ons werk mogelijk te maken is aan het eind van 1949 voltekend. Dat betekent over 3 jaren verdeeld dertigduizend gulden. Om van de vele kleinere giften nu maar niet te spreken, al zijn we er even dankbaar voor. We zullen ook in 1950 weer een beroep op leden en belangstellenden moeten doen, ook in financieel opzicht. We maken er ons niet ongerust over.

Zo is ons Verbond ook in 1949 tegen veel weerstand in gegroeid. Voor zeer velen reeds is het niet meer weg te denken. Wij hebben in deze rubriek al wel eens eerder uitdrukking gegeven aan onze mening dat de spanning tussen de verschillende bevolkingsgroepen, helaas, toeneemt. Misschien breken zelfs zeer moeilijke tijden aan. Dan mogen Humanisten beseffen dat zij door geestelijke weerbaarheid en activiteit hun waarde zullen moeten tonen.

Daarom: Houdt de motor draaiende, op hoger toerental.

H. LIPS,
Madoerastraat 35, Amersfoort.
(Tel. 5677).

Jongeren Weekend te Amersfoort

Het nieuwe jaar werd door de jongerengroepen goed ingezet. Op 7 en 8 Januari kwamen we bij elkaar in de Jeugdherberg „De Grasheuvel” te Amersfoort. Was het aantal deelnemers kleiner dan de vorige keren, de stemming was er zeker niet minder door. Het is een intiem week-end geworden. Dat dit week-end zo geslaagd is, is voor een groot deel ook te danken aan het uitstekende programma.

's Avonds hebben we geboeid geluisterd naar de zang van Mevr. Bodi Rapp begeleid aan de piano door Mevr. Pisling Boas. Het aardige was, dat de voor een groot deel voor ons onbekende liederen ingeleid werden door Mevr. Pisling, die ook van elk lied een voortreffelijke Nederlandse vertaling gaf. Mevr. Bodi Rapp zong o.a. liederen van Von Gluck, Purcell en Mendelssohn. Tot slot hoorden we enkele Nederlandse liedjes op tekst van Guido Gezelle. Vooral de Engelse en Duitse liederen vielen in de smaak. Beter dan in een dankwoord tot uiting kon komen bleek bij het vertrek van de dames, hoe de avond gewaardeerd was. Een hartelijk „Nu vaarwel” werd hun toegezongen. Mevr. Polak-Schwarz was die avond als gast in ons midden en werd door Tim hartelijk welkom geheten.

De traditionele avondwandeling mocht natuurlijk niet ontbreken, al moest deze in verband met de regels van het huis kort zijn.

's Morgens waren de enthousiastelingen al weer vroeg in de weer met corvee. De een vermaakte zich met het opruimen van de

slaapzalen en de ander bemerkte dat zelfs aardappelpitten een genoeg kan zijn. De jarige in ons midden werd die morgen op waarlijk indrukwekkende wijze gehuldigd. In zijn dankwoord werd hij herhaaldelijk onderbroken door het spontaan applaus van de verzamelde humanisten.

Inmiddels was ook Mevr. Wanda Reumer, na enige omzwervingen in de buurt van de Jeugdherberg, gearriveerd.

Zij heeft 's morgens enige gedichten voordragen en verhalen verteld. Kostelijk hebben we ons geamuseerd met het schetsje van Heijermans over het wel en wee van enige „zeilers”. Geestig was ook het verhaal van het Vlaamse jongetje, dat zijn visie op de zondvloed gaf.

Voor de pauze droeg Wanda Reumer enige gedichten voor met ernstige strekking. Ontroerend was Ed. Hoorink's gedicht „de Trap”. Het sprookje van de kabouter en de pap had een diepe zin. Dit gedeelte werd besloten met fragmenten uit het grote gedicht „de open heirweg”.

Wij danken Mevr. Reumer voor de zorg waarmee zij haar gedichten en verhalen heeft gekozen en voor haar prachtige voordracht.

De warme maaltijd was als altijd weer gezellig.

Voor de middag was er een inleiding van Dr. A. L. Constandse over het onderwerp „De crisis van onze cultuur”.

Voor iedere cultuur is een basis nodig. Bij zeer slechte economische omstandigheden kan deze basis door de driften in het ge-

drang komen. In West Europa en Amerika was de toestand gunstig tengevolge van de sterke overheersing. Thans echter kunnen we andere volkeren niet meer voor ons laten werken. De basis van onze cultuur wordt bedreigd. Zou de armoede op de wereld gelijk worden dan zou onze levensstandaard tot de helft van de huidige dalen. Door de toename van de bevolking moet de voedselproductie verhoogd worden. Hier ontmoeten we echter vele moeilijkheden. We denken maar aan het erosie probleem.

Spr. wees ook op de gevaren van de opeenhoping van mensen in de grote steden. De mens is daar nooit meer alleen. Naarmate de massa groter is wordt de suggestie sterker. Het individuele oordeel neemt af naarmate de massa toeneemt.

Resumerend merkte spr. op dat de positie van Europa daalt. Wij staan hier voor de verantwoordelijkheid de armoede op de juiste wijze te verdelen. Ook ten aanzien van de natuur moeten we op ons hoede zijn. Deze laat zich niet uitbuiten. Met de grondstoffen zullen we zuinig moeten omspringen. Geen oorlogen meer. Aan het slot van zijn lezing gaf de Heer C. enkele gedachten over de opvoeding van leiders.

Het betoog van de Heer C. gaf aanleiding tot een levendige discussie. Jammer genoeg was deze lezing al weer het einde van het week-end. Het volgende vindt plaats eind April. Natuurlijk zal ieder lid van de jongerengroepen dit bij willen wonen.

W.

AURORA

Opggericht
1887

De levens- en pensioen-
verzekering van
„DE WEEZENKAS”

Vereniging op de grondslag van het
beginsel „Opvoeding zonder Geloofs-
dogma”.

Inlichtingen:
HERENGRACHT 62
AMSTERDAM
Telefoon: 47006-42878

MENSEN WERELD

is het orgaan van het Humanistisch Verbond. Redactieraad: Dr. J. C. Brandt Corstius, Maurits Dekker, Mr. A. Stempels, Adres Redactie: A. van Ostadelaan 147, Utrecht — Adres Administratie: Bleyenburgstraat 1, telefoon 10163, Utrecht. Postgiro 304960 t.n.v. Humanistisch Verbond te Utrecht — Advertentie-tarieven op aanvraag. Kleine advertenties voor particulieren f 1.— per regel: kolombreedte 58 mm. — Abonnementscondities: Leden: gratis, niet-leden: f 2,50 per jaar. — Prijs losse nummers f 0,20. — Condities Lidmaatschap Humanistisch Verbond worden verstrekt door: Centraal Bureau, Bleyenburgstraat 1, Utrecht.